

اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

راهنمای
شماره استاندارد بین‌المللی کتاب

سازمان جهانی شابک

مترجم: داریوش مطلبی

ویراستار: حسین مختاری معمار

خانه کتاب
1386

International ISBN Agency	سازمان جهانی شابک
راهنمای شماره استاندارد بین‌المللی کتاب / سازمان جهانی شابک ؛ مترجم داریوش مطلبی	
1386 - ویراستار حسین مختاری معمار- تهران: خانه کتاب،	
112 ص.: جدول	
ISBN 978-964-8533-54-5	
	فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا
	1. شماره استاندارد بین‌المللی کتاب - دستنامه‌ها
International ISBN	الف. مطلبی، داریوش، 1351- ب. سازمان جهانی شابک
	Agency ج. عنوان.
025/3	2/2 س/278z
85-20246 م	کتابخانه ملی ایران

خانه کتاب

نام کتاب: راهنمای شماره استاندارد بین‌المللی کتاب
مترجم: داریوش مطلبی
ویراستار: حسین مختاری معمار
ناشر: موسسه خانه کتاب
لیتوگرافی: آبرنگ
چاپ و صحافی: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات
نوبت چاپ: اول
تاریخ نشر: 1386
شمارگان: 3000 نسخه
قیمت: 12000 ریال
شابک: 978-964-8533-54-5

تهران، خیابان انقلاب، ساختمان 1178، موسسه خانه کتاب
تلفن: 66414950 و دورنگار 66415360

پیشگفتار مترجم

با افزایش روز افزون استفاده از رایانه و شبکه‌های اطلاع‌رسانی در کسب و کار کتاب، شایک به ابزاری کارآمد در جست‌وجو و بازیابی آثار در بانک‌های اطلاعاتی تبدیل شده است و نماینده‌ای منحصر به فرد برای سایر مشخصات کتاب همچون عنوان کتاب، نویسنده، ناشر و نظایر آن محسوب می‌شود. به طوری که می‌توان تمام فرآیندهای تولید، توزیع، سفارش، انبارگردانی و اطلاع‌رسانی را با کمک شایک به راحتی انجام داد.

در نتیجه افزایش انتشار کتاب، توسعه نشر الکترونیک و سایر تحولات صنعت نشر، ظرفیت شماره‌گذاری نظام شایک بسیار زودتر از پیش‌بینی‌های اولیه آن - که در هنگام طراحی نظام شایک در سال 1960 بر اساس کتاب-های چاپی انجام شده بود - به اتمام می‌رسید، همین مسئله سازمان جهانی شایک را بر آن داشت تا در اندیشه افزایش ظرفیت شماره‌گذاری نظام باشد. بررسی‌های صورت گرفته از سوی سازمان جهانی شایک و سازمان جهانی استاندارد به تغییر شایک بر اساس ساختار EAN-13 منجر شد، به طوری که این تغییر علاوه بر افزایش ظرفیت شماره‌گذاری نظام شایک، باعث سازگاری بیشتر آن با نظام شماره‌گذاری کالا و خدمات (EAN) می‌شد.

ترجمه حاضر، آخرین ویرایش دستنامه شماره استاندارد بین‌المللی کتاب است، که علاوه بر ارائه اطلاعات جامع در مورد کاربرد، اهمیت و استفاده از شایک به تغییرات ایجاد شده در استاندارد شایک پرداخته است؛ تا ناشران، کتابفروشان و سایر دست‌اندرکاران حوزه کتاب با آگاهی کامل از آن استفاده کنند. از آنجایی که ایران از سال 1383 عضو نظام شماره‌گذاری متون موسیقی (شایم) نیز شده است، دستنامه شایک و شایم در یک مجلد در اختیار ناشران و صاحب‌نظران قرار می‌گیرد. امید است اثر حاضر گامی برای پیشرفت نشر کشور باشد.

داریوش مطلبی

سخن ناشر

موسسه خانه کتاب، فراهم‌سازی زیرساخت‌های فکری و نرم‌افزاری حوزه نشر و کتاب و همچنین آگاهی‌رسانی به ناشران و اهل قلم را یکی از هدف‌های محوری خود قرار داده است. در این باره از سال 1376 اقدام به انتشار کتاب‌ها و آثار مرجع مختلفی در حوزه کتاب و نشر کرده است. انتشار آثار تخصصی برای ناشران و نویسندگان، مترجمان و دست‌اندرکاران چاپ و نشر از جمله فعالیت‌های موسسه در حوزه نشر بوده است؛ که می‌توان به انتشار کتاب‌هایی در خصوص حق مولف، کاغذ، آماده‌سازی کتاب، تحولات نشر، نمایشگاه‌های کتاب و اطلاع‌رسانی و نیز کتاب‌های مرجعی چون *کارنامه نشر*، *راهنمای ناشران* و *کتابفروشان* اشاره کرد. هم اکنون با توجه به تغییرات اساسی در استاندارد شابک ویرایش جدید دستنامه شابک را آماده ارائه به جامعه نشر ایران کرده است. امید است با راهنمایی‌های سازنده ناشران، مؤلفان و دانش‌پژوهان بر کیفیت هرچه بیشتر محصولات بیفزاییم.

موسسه خانه کتاب

فهرست مطالب

1	شماره استاندارد بین‌المللی کتاب (شابک).....
1	پیشگفتار ویرایش پنجم.....
4	1. زمینه.....
5	2. امتیازات شابک.....
7	3. کارکرد و محدوده کاربرد شابک.....
10	4. ساختار شابک.....
11	4-1. شناسه پیش‌شماره.....
11	4-2. شناسه گروه ثبت.....
11	4-3. شناسه ناشر.....
12	4-4. شناسه اثر.....
12	4-5. رقم کنترل.....
14	4-6. توزیع دامنه گروه‌ها.....
22	5. کاربرد شابک.....
22	5-1. کلیات.....
22	5-2. تغییرات در آثار.....
22	5-3. تجدید چاپ بدون تغییر.....
23	5-4. آثار در اشکال مختلف.....

- 5-5. آثار صحافی نشده..... 23
- 5-6. آثار چند جلدی..... 23
- 5-7. فهرست کتاب‌های توزیع شده..... 24
- 5-8. آثار مشترک..... 24
- 5-9. آثاری که از سوی نمایندگی‌ها فروخته یا توزیع می‌شوند..... 24
- 5-10. مالکیت یک ناشر بر ناشری دیگر..... 25
- 5-11. مالکیت کامل بر موجودی و حقوق نشر..... 25
- 5-12. ناشری با بیش از یک محل نشر..... 25
- 5-13. ثبت شابک و مشخصات کتاب‌شناختی همراه..... 26
- 5-14. هرگز نمی‌توان از یک شابک دوبار استفاده کرد..... 28
- 6. شابک برای آثار الکترونیک و نرم‌افزارهای آموزشی**..... 28
- 6-1. انتشارات الکترونیکی واجد شرایط دریافت شابک..... 28
- 6-2. محصولات نرم‌افزاری واجد شرایط دریافت شابک..... 29
- 6-3. اصول اختصاص شابک برای آثار الکترونیکی و محصولات نرم‌افزاری واجد شرایط..... 29
- 7. شابک برای آثار چاپ بر اساس تقاضا**..... 31
- 8. محل و نحوه نمایش شابک در روی آثار**..... 32
- 8-1. کلیات..... 32
- 8-2. شابک به شکل رمزیننه..... 34
- 8-3. رمز پنج رقمی تکمیلی..... 35
- 8-4. تهیه رمزیننه EAN. UCC برای شابک - دستورالعمل‌هایی برای تولیدکنندگان نسخه اصلی فیلم..... 35
- 8-5. محاسبه عددی برای تولید شابک و رمزیننه EAN. UCC..... 36
- 9. مدیریت نظام شابک**..... 37
- 9-1. کلیات..... 37
- 9-2. مدیریت بین‌المللی..... 37
- 9-3. مؤسسه‌های ثبت شابک..... 38
- 9-4. مدیریت ناشران..... 39

40	10. ناشران غیر عضو.....
41	11. کاربردهای عملی شابک.....
43	12. شابک و EAN.....
44	13. شابک و سایر شناسه‌ها.....
44	DOI 1-13.....
46	GTIN 2-13.....
47	3-13 شناسه‌های اینترنتی: URN.....
49	ISAN و V-ISAN 4-13.....
51	5-13 شابک.....
52	ISRC 6-13.....
53	7-13 شاپا.....
54	ISTC 8-13.....
56	ISWC 9-13.....
56	14. ONIX.....
58	15. انتشارات.....
59	پرسش‌های متداول درباره نظام شابک.....
69	گزیده‌هایی از راهنمای اجرای شابک سیزده رقمی.....
81	راهنمای توسعه نظام‌های بین‌المللی.....

شماره استاندارد بین‌المللی کتاب (شابک)

پیشگفتار ویرایش پنجم

شماره استاندارد بین‌المللی کتاب از زمان شروع آن در انگلستان از سال 1968 با عنوان "شماره استاندارد کتاب"^۱، موفقیت قابل توجهی کسب کرده است. ظرف یک سال شماره استاندارد کتاب به شماره استاندارد بین‌المللی کتاب و از نه رقم به ده رقم تبدیل گردید. از زمانی که سازمان جهانی استاندارد آن را در 1970 به عنوان استاندارد بین‌المللی 2108 تصویب کرد، مسئولیت هماهنگی بین‌المللی نظام شابک بر عهده سازمان بین‌المللی شابک واقع در برلین بوده که واحدی در کتابخانه ایالتی برلین است.^۲ در حال حاضر 166 کشور، عضو نظام شابک هستند.

موفقیت شابک همراه با رشد و همگانی شدن نشر الکترونیک، ظرفیت کلی نظام شابک ده رقمی موجود را مورد تردید قرار داد. تصمیم بر این شد که استاندارد فعلی با استفاده از ویرایش جدید شماره EAN خاص کتاب به عنوان شناسه جدید و سیزده رقمی مورد بازنگری قرار گیرد تا ظرفیت لازم برای چندین سال آینده را داشته باشد. قبل از تصویب شابک سیزده رقمی پیشنهاد‌های مختلفی ارائه و شد و این بازنگری نسبت به سایر روش‌ها

---

1. Standard Book Number (SBN)

2. سازمان جهانی شابک در 2006 از برلین به لندن منتقل شده است و به عنوان سازمانی مستقل و با حمایت کشورهای عضو اداره می‌شود (مترجم).

مناسب‌تر تشخیص داده شد، زیرا که دنیای تجارت با آن به عنوان شابک نه شکل رمزینہ کاملاً آشنا بود. علاوه بر این، سازمان EAN.UCC در مقام مسئول رمزینہ بین‌المللی آمادگی خود را برای ارائه پیش‌شماره‌های بیشتر اعلام کرد. این کار تضمین بسیار مؤثری برای افزایش ظرفیت شماره‌گذاری نظام بود. در جریان بازنگری استاندارد فرصتی پیش آمد تا دامنه منابعی که از طریق شابک شماره‌گذاری می‌شوند مجدداً بررسی و تعریف شود. بر اساس استاندارد جدید بخشی از آثار و حتی مقالات را، زمانی که مستقلاً عرضه شوند، می‌توان در نظام شابک شماره‌گذاری کرد. در دستنامه حاضر برای کمک به استفاده‌کنندگان، بخشی به نام سؤالات متداول برای استفاده درست از نظام شماره‌گذاری و نیز راهنمایی برای اجرای شابک سیزده رقمی در پایان بخش اول ضمیمه شده است. همچنین، برای آگاهی بیشتر استفاده‌کنندگان از استاندارد ONIX، اطلاعات اصلی درباره آن در بخشی مستقل آورده شده است. افزون بر آن، برای ایجاد بنیانی محکم برای آینده، شابک به عنوان سازمانی مبتنی بر عضویت، رسمیت پیدا می‌کند که با مشارکت نهادهای تعیین شده محلی اداره خواهد شد. اطلاعات بیشتر در خصوص ساختار جدید سازمان در اسناد جداگانه‌ای منتشر شده است.

دستنامه حاضر گزارش رسمی از مفاد استاندارد مصوب ایزوست، که قوانین مطرح در استاندارد را به صورت رهنمودها و با طرح مثال‌هایی مصور ارائه کرده است. این دستنامه همزمان با انتشار استاندارد جدید ایزو و برای کمک به ناشران و مؤسسه‌ها در دوره انتقال از ده رقم به سیزده رقم تا اول ژانویه 2007، نیز برای اجرای درست شابک از لحاظ محتوا و اصول جدید منتشر می‌شود. همچنین، در مورد محصولات واجد شرایط دریافت شابک، آثار الکترونیکی و غیره، اطلاعات مفصلی ارائه شده است.

افزون بر آن این دستنامه با شماری از مؤسسه‌های شابک آماده شده است و دیدگاه‌های بسیاری از نمایندگان سازمان‌های بین‌المللی و گروه کاری ویرایش استاندارد ایزو 2108، که زیر نظر استلد گریفیث^۱ (نماینده مؤسسه شابک انگلیس) اداره می‌شد، طرح شده است.

با توجه به پویایی نظام شابک، مطمئناً دستنامه حاضر در آینده دستخوش تغییرات اندکی خواهد شد. با وجود این، می‌توان از آن به مثابه راهنمایی قابل اعتماد در ده سال آینده استفاده کرد.

هارتموت والراونز^۲
ژانویه 2005، برلین

---

1. Stella Griffiths
2. Hartmut Walravens

1. زمینه

مسئله نیاز به نظام شماره‌گذاری بین‌المللی کتاب و امکان استفاده از آن، برای اولین بار در سومین کنفرانس بین‌المللی تحقیق درباره بازار کتاب و تنظیم آن که در نوامبر 1966 در برلین برگزار شده بود، مطرح گردید. در آن زمان، تعدادی از ناشران و توزیع‌کنندگان کتاب در اروپا، استفاده از رایانه برای پردازش سفارش‌ها و کنترل موجودی انبار کتاب را بررسی کردند. این بررسی نشان داد که پیش‌نیاز ایجاد نظامی خودکار و کارآمد، وجود شماره‌ای منحصر به فرد و ساده برای شناسایی آثار انتشار یافته است. نظامی که این نیازها را برآورده می‌ساخت و به نظام شماره‌گذاری استاندارد بین‌المللی کتاب (شابک) معروف شد با تکیه بر نظام شماره‌گذاری کتاب که در 1967 از سوی شرکت ویتاکر و پسران¹ در انگلستان و در 1968 از سوی شرکت باوکر² امریکا معرفی شده بود، تهیه شد. در همان زمان، کمیته فنی شماره 46 اطلاع‌رسانی و مستندسازی³ سازمان بین‌المللی استاندارد (ایزو)، گروهی را مأمور کرد تا درباره امکان به‌کارگیری نظام شماره‌گذاری انگلیس برای استفاده در سطح بین‌المللی تحقیق کند. در طول سال‌های 1968 و 1969 جلسات متعددی بین نمایندگان کشورهای اروپایی و امریکایی برگزار و گزارشی برای تمام کشورهای عضو ایزو ارسال شد. از نتایج این جلسات، تصویب استاندارد ایزو 2108 برای شماره استاندارد بین‌المللی کتاب (شابک) در 1970 بود. ویرایش سوم این استاندارد در 1992 جایگزین ویرایش دوم (1978) آن شد.

---

1 . J. Whitaker & Sons, Ltd.

2 . R.R Bowker

3 . Technical Committee 46 on Information and Documentation

هدف استاندارد بین‌المللی، هماهنگی و استاندارد کردن استفاده بین‌المللی از شابک‌هاست؛ به طوری که هر عنوان یا ویرایشی مشخص از هر عنوان که ناشی معین منتشر کرده، به نحوی منحصر بفرد شناسایی شود. با ظهور کتاب و اقلامی مشابه کتاب در اشکال جدید رسانه‌ای، استاندارد اولیه مورد بازبینی قرار گرفته است و در حال حاضر این نظام در بیش از 160 کشور استفاده می‌شود.

از 2001، گروه کاری مشتمل بر نمایندگان سازمان‌های استاندارد ملی، مؤسسه‌های شابک، ناشران، کتابفروشان، کتابداران و فروشندگان نسبت به تهیه ویرایش چهارم این استاندارد اقدام کرده‌اند. احتمالاً ویرایش چهارم، جامع‌ترین بازنگری شابک تا به امروز محسوب می‌شود که ظرفیت شماره‌گذاری نظام شابک را افزایش داده، داده‌های کتاب‌شناختی را که در هنگام اختصاص شابک باید تهیه شوند تعیین کرده، قواعدی را برای نظارت و اداره نظام ارائه داده، و همچنین متولی ثبت برای استاندارد را تعیین کرده است. برای دستیابی به این اهداف، ساختار و طول شابک برای اولین بار پس از شکل‌گیری استاندارد تغییر کرده است.

این دستنامه شیوه عمل نظام و گام‌های ضروری برای اطمینان از درستی اختصاص شابک‌ها را توضیح می‌دهد، و راهنمایی برای گذر از ساختار شابک ده رقمی به سیزده رقمی را فراهم می‌آورد.

2. امتیازات شابک

- شابک، شناسه‌ای منحصر بفرد و بین‌المللی برای شناسایی آثار تک‌نگاشتی¹ است؛ و با اختصاص یک شماره که جایگزین پیشینه‌های

1. monographic publication: نوشته یا رسانه‌ای مستقل درباره گروه یا مجموعه‌ای از اشیاء و پدیده‌هاست که به طور همه جانبه به موضوع پرداخته باشد (مترجم)

توصیفی کتاب‌شناختی طولانی می‌شود، می‌توان در زمان و نیروی انسانی صرفه‌جویی از خطاهای یادداشت‌برداری اجتناب کرد.

- شبک، امکان گردآوری و روزآمدسازی راهنماهای تجاری کتاب و بانک‌های اطلاعاتی کتاب‌شناختی مانند فهرست کتاب‌های موجود در بازار را فراهم می‌آورد¹. اطلاعات کتاب‌های موجود در بازار با استفاده از شبک به راحتی قابل دسترسی است.
- سفارش و توزیع کتاب‌ها بیشتر از طریق شبک صورت می‌گیرد که به این صورت باعث کارایی و سرعت بخشیدن به امور می‌شود.
- شبک، در قالب رمزینۀ 13 رقمی EAN-UCC ماشین‌خوان است. این کار موجب افزایش سرعت و جلوگیری از اشتباهات می‌شود.
- شبک، برای راه‌اندازی نظام‌های فروش مکانیزه² در کتابفروشی‌ها ضروری است.
- مدیریت حق مؤلف اغلب با شبک انجام می‌گیرد.
- گردآوری اطلاعات فروش از طریق شبک انجام می‌شود. این امر نظارت بر شکل‌های مختلف محصولات و ویرایش‌های آنها را میسر می‌سازد، و همچنین امکان مطابقت بین موضوعات و حتی ناشران مختلف را فراهم می‌آورد.
- در بعضی از کشورها قانون امانت ملی³ بر پایه شبک بنا شده است. چنین طرح‌هایی کمک می‌کنند تا نویسندگان و تصویرگران بتوانند در قبال تعداد دفعاتی که کتاب‌های آنها در کتابخانه‌های عمومی امانت داده می‌شوند، مبلغی را دریافت کنند.

---

1. books- in- print

2. point of sale

3 . national lending right

3. کارکرد و محدوده کاربرد شابک

شماره استاندارد بین‌المللی کتاب که در بیش از 160 کشور به رسمیت شناخته شده، شناسه‌ای کوتاه و مشخص است که بالقوه ماشین‌خوان است. شابک منحصرأً به اثر تک‌نگاشتی معینی دلالت می‌کند، بنابراین باید از مراحل اولیه تولید اثر با آن همراه باشد. این شماره ابزاری اساسی برای تولید، توزیع، تحلیل فروش، و نظام‌های ذخیره‌سازی داده‌های کتاب‌شناختی در بازار کتاب است و اهمیت حیاتی در مدیریت اطلاعات کتابخانه‌ای دارد.

ولی، در صورتی که محصولی با نظام‌های شماره‌گذاری دیگری سازگار باشد (مانند منابع ادامه‌دار¹ و جاری که سازگار با شاپا² و آثار چاپی موسیقی واجد شرایط شابم³ هستند)، باید از طریق آنها شماره‌گذاری شوند. در صورت نیاز علاوه بر شابک از این شناسه‌ها نیز باید استفاده شود (نیز بنگرید به: بخش 13-1). برای اطلاعات بیشتر در خصوص سایر شناسه‌ها به بخش 13 مراجعه نمایید.

شابک به آثار تک‌نگاشتی و محصولات مرتبطی که برای استفاده عموم تولید می‌شوند، اختصاص دارد، اعم از اینکه این آثار برای فروش یا اهدا تولید شوند. علاوه بر این، بخش‌های منفرد (مانند فصلی از یک اثر) از انتشارات تک‌نگاشتی، یا شماره‌ها یا مقاله‌های منابع ادامه‌دار که جداگانه عرضه می‌شوند، ممکن است از شابک به عنوان شناسه استفاده کنند. با توجه به وجود رسانه‌های گوناگون، و صرف نظر از اینکه محتوای آنها به چه شکل فیزیکی ثبت و توزیع می‌شود، به هر شکل و قالبی از اثر، شابک جداگانه‌ای اختصاص می‌یابد. برخی از انواع آثار تک‌نگاشتی که شابک به آنها اختصاص می‌یابد، عبارت‌اند از:

-
1. continuing resources
  2. ISSN
  3. ISMN

- کتاب‌ها و جزوات چاپی
- آثار بریل
- آثاری که ناشر قصد ندارد در فواصل زمانی منظم روزآمد یا به طور نامحدود و پی‌درپی منتشر سازد.
- مقالات منفرد^۱ یا شماره‌هایی از یک منبع ادامه‌دار خاص (اما نه منبعی که در کل ادواری است).
- نقشه‌ها
- فیلم‌های آموزشی، ویدئوها و ورقه‌های شفاف^۲
- کتاب‌های صوتی روی کاست، لوح فشرده یا DVD (کتاب‌های گویا)
- آثار الکترونیکی بدون توجه به شکل فیزیکی (مانند نوارهای ماشین‌خوان، کاست‌ها یا لوح‌های فشرده) یا روی اینترنت.
- نسخه‌های دیجیتالی تک‌نگاشت‌های چاپی
- انتشارات ریزنگاشتی^۳
- نرم‌افزارهای آموزشی
- آثار چند رسانه‌ای ترکیبی (در مواردی که بخش اصلی، متن باشد).

نمونه‌های آثاری که شایک به آنها اختصاص نمی‌یابد عبارت‌اند از:

- با منابع ادامه‌دار^۴ به صورت ماهیتی کتاب‌شناختی برخورد می‌شود، (شماره‌های منفرد ممکن است شایک دریافت کنند).

۱. در صورتی که مقالات منفرد به طور جداگانه از سوی ناشر عرضه شوند، به عنوان آثار تک‌نگاشتی به شمار می‌آیند و شایک دریافت می‌کنند. این مسئله در مورد نسخه‌های چاپ شده‌ای که به منظور توزیع از سوی نویسنده مقاله تهیه می‌شود، صادق نیست.

2. transparencies

3. microform

4. آثاری که در طول زمان و بدون اینکه شماره پایان آن مشخص باشد منتشر می‌شوند؛ چنین آثاری معمولاً به طور پی‌درپی و یکپارچه منتشر می‌گردند، عموماً نشانه‌های تقویمی یا شماره‌ای دارند. نمونه‌های عینی شامل بیانیه‌ها و روزنامه‌ها، ادواری‌ها، ژورنال‌ها، مجلات و منابع یکپارچه‌ای چون آثار گلاسوری (Loose-Leaf) و صفحات وب روزآمد ←

- منابع انتزاعی^۱ مانند آثار متنی و سایر آفرینش‌های انتزاعی فکری یا محتوای هنرمندانه
  - منابع چاپی که کاربرد موقت دارند، مانند مواد تبلیغاتی و نظایر آن
  - موسیقی چاپی^۲
  - آثار چاپی هنری و پوشه‌های هنری که صفحه عنوان یا متن ندارند.
  - اسناد شخصی (مانند تاریخچه الکترونیکی مختصری از سوابق تحصیلی افراد و شرح حال مختصر او)
  - کارت‌های تبریک
  - ضبط‌های صوتی موسیقی
  - نرم‌افزارهای غیر آموزشی
  - تابلو اعلانات الکترونیکی^۳
  - نامه‌های الکترونیکی و سایر مکاتبات الکترونیکی
  - بازی‌ها
- برای اطلاعات بیشتر در مورد اختصاص یا عدم اختصاص شابک به اثری خاص، باید با مؤسسه ملی شابک^۴ در کشورتان تماس گرفت.

شونده نیز می‌شود. مقالات منفرد یا آثاری که به صورت مستقل به عنوان تک‌نگاشت عرضه می‌شوند می‌توانند شابک دریافت کنند.

1. برای مثال، هر محصول جداگانه از رمان پیرمرد و دریا می‌تواند شابک مجزا داشته باشد، اما به خود رمان به عنوان اثر متنی انتزاعی، شابک اختصاص نخواهد یافت.

2. print music

3. Electronic bulletin boards

4. مؤسسه ملی شابک ایران زیر نظر مؤسسه خانه کتاب به نشانی تهران، خیابان انقلاب، نبش فلسطین، شماره 1178، تلفن: 66414950 فعالیت می‌کند (مترجم)

4. ساختار شابک

از ابتدای 2007، مؤسسه‌های ملی شابک فقط شابک‌های 13 رقمی را تولید خواهند کرد، که شامل شناسه‌های زیر است:

- پیش‌شماره
- شناسه گروه ثبت
- شناسه ناشر
- شناسه عنوان
- رقم کنترل

زمان چاپ، حروف ISBN قبل از شماره درج خواهد شد. توجه: در کشورهایی که از الفبای لاتین استفاده نمی‌شود، می‌توان علاوه بر حروف لاتین ISBN، از حروف اختصاری در زبان محلی نیز استفاده کرد.¹ شابک به پنج قسمت تقسیم می‌شود. سه قسمت از آن دارای طول متغیر است؛ در حالی که اولین و آخرین قسمت‌ها طول‌های ثابتی دارند. قسمت‌های تشکیل دهنده شابک، هنگامی که به شکل قابل خواندن برای انسان تهیه می‌شوند باید با استفاده از خط تیره یا فاصله از هم جدا شوند:

ISBN 978-0-571-08989-5

or

ISBN 978 0 571 08989 5

توجه: استفاده از خط تیره یا فاصله تفاوتی ندارد و صرفاً برای بهبود خوانایی شابک است.

تعداد ارقام قسمت‌های دوم، سوم و چهارم شابک (شناسه گروه ثبت، شناسه ناشر و شناسه اثر) متغیر است. طول شناسه گروه ثبت و ناشر به تولیدات پیش‌بینی شده از سوی گروه ثبت یا ناشری خاص بستگی دارد. کوتاهی ارقام

1. در ایران شابک (شماره استاندارد بین‌المللی کتاب) معادل ISBN تعریف شده است (مترجم).

این دو شناسه نشان‌دهنده زیاد بودن میزان تولیدات گروه ثبت یا ناشر خاص (یا هر دو) است.

4-1. شناسه پیش‌شماره

نخستین شناسه شابک، شماره‌ای 3 رقمی است که از سوی سازمان بین‌المللی EAN ارائه می‌شود. پیش‌شماره‌هایی که از سوی این سازمان ارائه شده‌اند 978 و 979 هستند، ولی ممکن است برای تضمین ظرفیت نظام شابک و بنا به ضرورت، پیش‌شماره‌های دیگری نیز در آینده اختصاص یابند. مثال: 978

4-2. شناسه گروه ثبت

دومین شناسه شابک، کشور، ناحیه جغرافیایی، یا منطقه زبانی شرکت‌کننده را در نظام شابک مشخص می‌سازد. بعضی از اعضای نظام شابک منطقه‌های زبانی را تشکیل می‌دهند (مانند گروه ثبت شماره 3 برای کشورهای آلمانی زبان)؛ برخی دیگر مناطق جغرافیایی را تشکیل می‌دهند (مانند گروه ثبت شماره 982 برای جنوب اقیانوس آرام). طول این بخش متغیر است، حتی ممکن است بیشتر از 5 رقم باشد.

شناسه گروه ثبت از طریق سازمان جهانی شابک اختصاص می‌یابد.

مثال: 978-0

4-3. شناسه ناشر

سومین شناسه شابک، ناشر یا وضع‌نشر خاصی را در داخل گروه ثبت مشخص می‌کند. طول این بخش در ارتباط مستقیم با میزان تولیدات پیش‌بینی شده از سوی ناشر است و ممکن است تا 7 رقم را شامل شود. برای ناشرانی با تولیدات بیشتر، شناسه کوتاه‌تر و برعکس برای ناشرانی با تولیدات کمتر، شناسه طولانی‌تر اختصاص می‌یابد.

ناشران غیر عضو به مؤسسه گروهی شابک که مسئولیت مدیریت نظام شابک در سطح ملی، منطقه‌ای یا محدوده زبانی را بر عهده دارند به منظور دریافت شناسه منحصر بفرد خود مراجعه و شابک درخواست می‌کنند. در مواردی که تمام شابک‌های تخصیص یافته را استفاده کردند، شناسه دیگری برای اختصاص به آثار جدید آنها ارائه خواهد شد.

مثال: 978-0-11

4-4. شناسه اثر

چهارمین شناسه شابک ویرایش خاصی از آثار ناشری معین را نشان می‌دهد. طول این شناسه متغیر است و به حجم تولیدات پیش‌بینی شده از سوی ناشر بستگی دارد و ممکن است تا 6 رقم را شامل گردد. برای ناشرانی با بیشترین حجم تولیدات مورد انتظار، شناسه اثر بزرگ‌تر و برعکس برای ناشرانی با کمترین میزان تولیدات، شناسه اثر کوچک‌تر اختصاص می‌یابد. برای اطمینان از طول صحیح شماره‌های شابک، در بخش عنوان به جای ارقام خالی، صفر گذاشته می‌شود.

مثال: 978-0-11-000222

4-5. رقم کنترل

پنجمین شناسه شابک، رقم کنترل است، که با استفاده از الگوریتم قدر مطلق (ضریب) 10 محاسبه می‌شود.

هر یک از 12 رقم اول شابک به طور یک در میان در 1 و 3 ضرب می‌شوند. رقم کنترل برابر است با 10 منهای باقی‌مانده حاصل از تقسیم مجموع حاصل ضرب‌های وزنی 12 رقم اول در 10 با یک استثنا و آن اینکه اگر نتیجه این محاسبه عدد 10 شود، رقم کنترل صفر خواهد بود.

مراحل زیر را برای محاسبه رقم کنترل شابک 978-0-11-000222-0 به کار برید:

مرحله اول: مجموع حاصل ضرب‌های وزنی برای 12 رقم اول شابک را طبق جدول زیر مشخص کنید

مجموع	رقم کنترل	شناسه عنوان									شناسه ناشر			شناسه گروه نیت	پیش شماره		
		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	?	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
		3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1
56		6	2	6	2	6	2	6	2	6	2	6	2	6	2	6	2

مرحله دوم: مجموع حاصل ضرب وزنی 12 رقم اول شابک به دست آمده را بر 10 تقسیم کنید و باقی‌مانده را به دست آورید.

$$\text{مثال: } 56 \div 10 = 5 \quad \text{باقی‌مانده} = 6$$

مرحله سوم: باقی‌مانده به دست آمده در مرحله دوم را از عدد 10 کم کنید. نتیجه حاصل با یک استثنا رقم کنترل خواهد بود. اگر رقم باقی‌مانده در مرحله 2 مساوی صفر باشد، رقم کنترل نیز صفر است.

$$10 - 6 = 4$$

$$4 = \text{رقم کنترل}$$

$$978-0-11-000222-4 = \text{شابک}$$

فرمول ریاضی زیر روش دیگری برای محاسبه رقم کنترل است:

$$\{ \text{مجموع حاصل ضرب‌های وزنی 12 رقم اول شابک} \} \text{ ضرب } [10 - 10] = \text{رقم کنترل}$$

$$\{ 56 \} \text{ ضرب } [10 - 10] = \text{رقم کنترل}$$

$$4 = \text{رقم کنترل}$$

در صورتی شایک معتبر است که مجموع حاصل ضرب، وزنی 12 رقم اول به اضافه رقم کنترل، بر 10 بخش پذیر باشد بدون اینکه باقی مانده‌ای داشته باشد.

توجه: طول شناسه‌های گروه ثبت، ناشر، و عنوان متغیر است و همیشه مانند مثال فوق نخواهد بود. همه ترکیب‌های گروه ثبت و ناشر معتبر نیستند. برای آگاهی بیشتر در خصوص تشخیص صحت شناسه‌های شایک به بخش «توزیع دامنه گروه‌های شایک» نگاه کنید.

لطفاً با مؤسسه ملی خود تماس بگیرید. آنها به دو طریق می‌توانند برای محاسبه شایک‌هایتان کمک کنند:

1. ارائه سپاهه‌های از پیش محاسبه شده شایک‌ها
2. ارائه نرم‌افزاری که بتوانید شایک‌هایتان را محاسبه کنید.

4-6. توزیع دامنه گروه‌های ثبت

دامنه‌ها بر اساس تقاضای مورد پیش‌بینی (یعنی حجم برنامه نشر) در داخل گروه‌بندی منطقه‌ای یا زبانی خاص اختصاص می‌یابد. سازمان جهانی شایک برای اطمینان از ظرفیت آتی شایک تعدادی از شناسه‌های گروهی ثبت را به عنوان رزرو نگه می‌دارد. این شناسه‌ها در صورت نیاز هر یک از اعضا، اختصاص خواهند یافت. همچنین ممکن است دامنه‌های شناسه ناشران در داخل گروه ثبت که از پیش از سوی سازمان جهانی شایک برای منطقه یا گروه زبانی خاص اختصاص یافته، با نیازهای آتی همخوانی نداشته باشد.

جزئیات کامل شناسه‌های گروه ثبت ناشران و دامنه ناشران از سازمان جهانی شایک قابل دسترسی است و دامنه‌های تعریف شده فعلی را معتبر می‌سازد. همه ترکیب‌های گروه ثبت و ناشران معتبر نیستند. اطلاعات فرمول‌بندی شده (مشخصات کامل کتاب‌شناختی شناسه‌های گروه ثبت) که

برای تقسیم‌بندی شابک به اجزای تشکیل دهنده‌اش لازم است در ذیل می‌آید. برای اطلاعات مربوط به محاسبه رقم کنترل و اعتبار بخشی آن به قسمت «رقم کنترل» مراجعه شود.

تعداد رقم‌ها در هر یک از شناسه‌های شابک برای گروه ثبت، ناشر و اثر از لحاظ طول متغیر است، البته تعداد ارقام این سه بخش در مجموع 9 است. این 9 رقم، با 3 رقم پیش شماره و رقم کنترل، شابک 13 رقمی را می‌سازند. تعداد ارقام شناسه گروه ثبت و شناسه ناشر بر اساس میزان تولیدات ناشران یک کشور یا ناشر مورد نظر مشخص خواهد شد. گروه‌های ثبتی که پیش‌بینی می‌شود چنانچه آثار تک‌نگاشتی بیشتری تولید کنند، شناسه گروهی یک یا دو رقمی دریافت خواهند کرد. همچنین به ناشرانی که انتظار می‌رود آثار بیشتری تولید کنند، شناسه ناشر 2 یا 3 رقمی اختصاص خواهد یافت.

توجه: تعداد ارقامی که برای گروه‌های ناشران و ناشرانی که داخل پیش‌شماره 978 تعیین شده و اختصاص می‌یابند لزوماً برای پیش‌شماره‌های آینده (مثل پیش‌شماره 979) معتبر نیست و ممکن است تقسیم‌بندی دیگری صورت گیرد. تخصیص گروه‌های ثبت و ناشران برای پیش‌شماره‌های آتی تحت تأثیر تاریخچه پیش‌بینی تخصیص برای کل نظام پیش‌شماره‌ای خواهد بود که در کل مشاهده می‌شود.

تعیین تقسیمات داخلی شابک سیزده رقمی فرایندی دو مرحله‌ای است: اول، تعیین گروه ثبت بر اساس قواعد مربوط به شناسه پیش‌شماره EAN که برای شابک اختصاص می‌یابد؛ دوم، تعیین طول شناسه ناشر و عنوان بر اساس قواعد مربوط به تعیین گروه ثبت. قواعد تعیین گروه ثبت را می‌توان از سازمان جهانی شابک دریافت کرد.

جدول 1 توزیع دامنه گروه ثبت را در پیش‌شماره 978 نشان می‌دهد. سایر پیش‌شماره‌های EAN.UCC اختصاص یافته برای استفاده در نظام شابک،

دارای قواعد گروه ثبتی است که از طریق سازمان جهانی شابک قابل دریافت بوده و باید قبل از هر تخصیص گروه ثبت در داخل همان پیش شماره EAN.UCC به کار رود. قویاً توصیه می‌شود که درخصوص اضافات و تغییرات احتمالی قواعد تعیین گروه ثبت به طور منظم با سازمان جهانی شابک تماس حاصل شود.

جدول 1: توزیع دامنه گروه ثبت در پیش شماره 978

پیش شماره	دامنه گروه ثبت	ارقام موجود به ازای هر گروه ثبت
978	0-5	100/000/000
	6	(تعریف نشده)
	7	100/000/000
	80-94	10/000/000
	950-989	1/000/000
	9900-9989	100/000
	99900-99999	10/000

جدول 2 نحوه استخراج ساختار گروه ثبت برای پیش شماره 978 را که برای یک شابک اختصاص یافته نشان می‌دهد. بررسی 5 رقم بعد از پیش شماره امکان تعیین طول شناسه گروه ثبت را فراهم می‌کند. به محض اینکه طول گروه ثبت تعیین شد، شناسه ناشر می‌تواند استخراج شود.

جدول 2: روش استخراج ساختار گروه ثبت برای پیش شماره 978

اگر پنج رقم بعد از پیش- شماره EAN بین دو رقم گروه ثبت زیر باشد	طول گروه ثبت عبارت است از:	شناسه پیش شماره و بخش‌های گروه ثبت بعد از ارقام زیر و شناسه‌های مربوطه خواهند بود:
00000-59999	1	سوم (پیش شماره)، چهارم (گروه ثبت)
60000-69999	(تعریف نشده) 0	(تعریف نشده)
70000-79999	1	سوم (پیش شماره)، چهارم (گروه ثبت)
80000-94999	2	سوم (پیش شماره)، پنجم (گروه ثبت)
95000-98999	3	سوم (پیش شماره)، ششم (گروه ثبت)
99000-99899	4	سوم (پیش شماره)، هفتم (گروه ثبت)
99900-99999	5	سوم (پیش شماره)، هشتم (گروه ثبت)

طول شناسه ناشر در داخل هر گروه ثبت را مؤسسه‌های ملی شاپک و بر اساس نیازهای صنعت نشر در حوزه تعیین شده مشخص می‌کنند. دامنه‌های اختصاص یافته به هر گروه ثبت باید قبل از توزیع دامنه‌های شاپک به ناشران در داخل گروه از سوی سازمان جهانی شاپک مشخص شود.

مثال 1:

شاپک آزمایشی: 9786000000004

پیش شماره EAN.UCC: 978

(جزء آزمایشی گروه ثبت: 60000)

گروه ثبت ناشران: (تعریف نشده و غیر معتبر)

توجه: این شاپک آزمایشی معتبر نیست زیرا جزء آزمایشی گروه ثبت بین 60000 تا 69999 است، که هیچ گروهی در آن تعریف نشده است (فعالاً تعریف نشده است).

مثال 2:

شاپک آزمایشی: 9780777777770

پیش شماره EAN.UCC: 978

(جزء آزمایشی گروه ثبت): 07777

گروه ناشران: 0

توجه: این شابک آزمایشی معتبر است زیرا جزء آزمایشی گروه ثبت در دامنه 00000 تا 59999 می‌باشد، که طول تعریف شده‌ای از گروه ثبت یک دارد (تعریف شده و معتبر).

جدول 3 توزیع دامنه‌های شناسه‌های ناشران و شناسه‌های اثر در گروه ثبت عنوان در گروه 0-978 را نمایش می‌دهد. دامنه‌های شناسه ناشران که در داخل هر گروه ثبت به کار خواهد رفت، از سوی سازمان جهانی شابک و بر اساس برنامه‌های پیش‌بینی شده نشر برای همان گروه ثبت تعیین می‌شود.

جدول 3: توزیع دامنه‌های شناسه ناشران و شناسه‌های آثار در

گروه 0-978

گروه ثبت	دامنه شناسه‌های ناشران	تعداد شماره به ازای هر ناشر برای شناسایی اثر
978-0	00-19	1/000/000
	200-699	100/000
	7000-8499	10/000
	85000-89999	1/000
	900000-949999	100
	9500000-9999999	10

جدول 4 نحوه استخراج ساختار داخلی برای گروه ثبت 0-978 را نشان می‌دهد. بررسی پنج رقم بعد از شناسه گروهی ناشر، تعیین طول شناسه ناشر را امکان‌پذیر خواهد ساخت. با مشخص شدن طول شناسه ناشر، طول شناسه عنوان قابل استخراج است.

جدول 4: روش استخراج ساختار داخلی برای گروه ثبت 0-978

بخش‌های داخلی بعد از هر یک از ارقام زیر و شناسه‌های مربوطه خواهند بود:	طول شناسه اثر عبارت است از:	طول شناسه ناشر عبارت است از:	اگر پنج رقم بعد از گروه ثبت بین دو رقم زیر باشد:
			19999- 00000
سوم (پیش شماره)، چهارم (گروه ثبت)، ششم (شناسه ناشر)، دوازدهم (اثر)	6	2	69999- 20000
سوم (پیش شماره)، چهارم (اثر)، هفتم (شناسه ناشر)، دوازدهم (عنوان)	5	3	84999- 70000
سوم (پیش شماره)، چهارم (گروه ثبت)، هشتم (شناسه ناشر)، دوازدهم (اثر)	4	4	89999- 85000
سوم (پیش شماره)، چهارم (گروه ثبت)، نهم (شناسه ناشر)، دوازدهم (اثر)	3	5	94999- 90000
سوم (پیش شماره)، چهارم (گروه ثبت)، دهم (شناسه ناشر)، دوازدهم (اثر)	2	6	99999- 95000
سوم (پیش شماره)، چهارم (گروه ثبت)، یازدهم (شناسه ناشر)، دوازدهم (اثر)	1	7	

مثال:

شابک آزمایشی: 9780777777770

پیش شماره EAN.UCC: 978

گروه ثبت: 0

(جزء آزمایشی ناشر): 77777

شناسه ناشر: 7777

اثر: 7777

رقم کنترل: 0

نمایش شابک: 978-0-7777-7777-0

توجه: جزء آزمایشی ناشر در دامنه 70000 تا 84999 قرار دارد، که دارای طول شناسه ناشر 4 است (تعریف شده و معتبر).
جدول 5 توزیع دامنه شماره‌های ناشر و حداکثر تعداد انتشارات به ازای هر ناشر در شناسه گروهی 952-978 را نشان می‌دهد.

جدول 5: توزیع دامنه شماره‌های ناشر و اثر در گروه ثبت 952-978

گروه ثبت	دامنه شناسه ناشر	شماره‌های در دسترس به ازای هر ناشر برای شناسایی آثار
978-952	00-19	10000
	200-499	1000
	5000-8899	100
	89-94	10000
	9500-9899	100
	99000-99999	10

جدول 6 نحوه استخراج ساختار داخلی برای گروه ثبت 952-978 را نشان می‌دهد. بررسی پنج رقم بعد از شناسه گروه ناشران، تعیین طول شناسه ناشر را امکان‌پذیر می‌سازد. با مشخص شدن طول شناسه ناشر، طول شناسه اثر تعیین می‌شود.

جدول 6: شیوه استخراج ساختار داخلی برای گروه ثبت

978-952

تقسیمات داخلی بعد از هر یک از ارقام زیر و شناسه مربوطه هم واقع می‌شود:	طول شناسه اثر عبارت است از:	طول شناسه ناشر عبارت است از:	اگر پنج رقم بعد از گروه ثبت بین دو رقم زیر باشد:
سوم (پیش شماره)، ششم (گروه ثبت)، هشتم (ناشر)، دوازدهم (اثر)	4	2	19999- 00000
سوم (پیش شماره)، ششم (گروه ثبت)، نهم (ناشر)، دوازدهم (اثر)	3	3	49999- 20000
سوم (پیش شماره)، ششم (گروه ثبت)، دهم (ناشر)، دوازدهم (اثر)	2	4	88999- 50000
سوم (پیش شماره)، ششم (گروه ثبت)، هفتم (ناشر)، دوازدهم (اثر)	4	2	94999- 89000
سوم (پیش شماره)، ششم (گروه ثبت)، دهم (ناشر)، دوازدهم (اثر)	2	4	98999- 95000
سوم (پیش شماره)، ششم (گروه ثبت)، چهارم (ناشر)، دوازدهم (اثر)	1	5	99999- 99000

مثال:

شابک آزمایشی: 9789528988885

پیش شماره EAN.UCC: 978

گروه ثبت: 952

جزء آزمایشی ناشر: 89888

شناسه ناشر: 89

اثر: 8888

رقم کنترل: 5

نمایش شابک: 978-952-89-8888-5
توجه: جزء آزمایشی ناشر در دامنه 89000 تا 94999 قرار دارد، که دارای طول شناسه ناشر 2 است (تعریف شده و معتبر).

5. کاربرد شابک**5-1. کلیات**

به تک‌نگاشت یا ویرایش جداگانه‌ای از آن، که از سوی ناشر منتشر می‌شود، شابک جداگانه‌ای اختصاص می‌یابد. برای زبان‌های مختلف هر تک‌نگاشت، شابک جداگانه‌ای تعلق می‌گیرد. در صورتی که اثری هم به صورت مستقل و هم به عنوان بخشی از یک مجموعه عرضه شده باشد، دو اثر مستقل در نظر گرفته شده و هر یک شابک خاص خود را خواهد داشت.

5-2. تغییرات در آثار

اگر بخش یا بخش‌هایی از هر اثر تغییرات قابل ملاحظه‌ای داشته باشد، شابک جداگانه‌ای به آن اختصاص خواهد یافت. اگر عنوان اثری تغییر کند شابک جدیدی به آن تعلق می‌گیرد. تغییر در طراحی جلد، رنگ یا قیمت تک‌نگاشت به تغییر شابک منجر نمی‌شود. تغییرات کم اهمیت (مثل تصحیح اشتباهات چاپی) شابک جدیدی نیاز ندارد.

5-3. تجدید چاپ بدون تغییر

در مواردی که اثری را بدون هیچ تغییری ناشر دیگری یا تحت مشخصات انتشاراتی^۱ ناشری دیگر تجدید چاپ کند، شابک آن تغییر خواهد کرد. همچنین اگر همان اثر را تحت مشخصات انتشاراتی دیگری همان ناشر منتشر کند، شابک جدیدی به آن اختصاص خواهد یافت.

برای مثال، Illustrierte Karl-May-Bibliographie از هاینر پلاول^۲ را، در 1988 انتشارات لایپزیک^۳ با شابک 5-00145-361-3 منتشر کرده

---

1. imprint
2. Hainer Plaul
3. Leipzig

بود و به چاپ مجدد آن که بدون هیچ گونه تغییری در 1989 انتشارات سوئر^۱ منتشر کرد، شابک جدیدی از مجموع شماره‌های ناشر جدید با شماره 9-07258-598-3 اختصاص یافت.

4-5. آثار در اشکال مختلف

برای اشکال مختلف یک اثر (مانند جلد کالینگور، جلد شومیز، بریل، کتاب گویا، اثر الکترونیکی آثار) شابک‌های جداگانه‌ای اختصاص می‌یابد. در مواردی که آثار الکترونیکی در قالب‌های مختلفی (مانند pdf, .html, .lit) عرضه شوند، هر قالب شابک منحصر بفردی خواهد داشت.

5-5. آثار صحافی نشده^۲ (کلاسوری)

برای آثار صحافی نشده‌ای (کلاسوری) پایان یافته که قصد ادامه انتشار آن وجود ندارد، شابک جداگانه‌ای اختصاص می‌یابد. به انتشارات صحافی نشده‌ای که به مرور زمان روزآمد می‌شوند (منابعی که تلفیق می‌شوند) و همچنین بخش‌های روزآمد شده خاص، شابک اختصاص نخواهد یافت (بنگرید به: بخش 13-7).

5-6. آثار چندجلدی

آثاری که بیش از یک جلد را شامل می‌شوند، یک شابک باید به کل مجموعه اختصاص یابد. در مواردی که هر جلد مجموعه به طور مجزا نیز عرضه می‌شود، به هر جلد باید شابک منحصر بفردی اختصاص یابد. در تمام جلدها شابک مجموعه و شابک هر جلد باید پشت صفحه عنوان (یا هر جای مناسب در ویرایش‌های غیرچاپی) به شکل واضحی نمایش داده شود.

---

1. Saur
2. loose-leaf

حتی وقتی آثار چند جلدی فقط به صورت مجموعه کامل عرضه می‌شوند، اختصاص شابک جداگانه برای هر جلد نیز پیشنهاد می‌شود. انجام این کار، مراحل مختلف فرایندهای عملیات مالی از جمله ارسال محموله‌ها را وقتی که همه جلد‌ها در یک زمان توزیع یا منتشر نشده‌اند و نیز جایگزینی جلد‌ها را در صورت معیوب بودن امکان‌پذیر خواهد کرد.

5-7. فهرست کتاب‌های توزیع شده

ناشر باید تمام کتاب‌های خود را که قبلاً توزیع شده‌اند، شماره‌گذاری کرده، و شابک‌ها را در فهرست‌های خود اعم از چاپی یا الکترونیکی منتشر سازد. همچنین این شابک‌ها باید در اولین تجدید چاپ کتاب‌های توزیع شده چاپ شوند.

5-8. آثار مشترک

زمانی که چند ناشر اثری را به صورت مشترک منتشر می‌کنند، معمولاً شابک ناشری که مسئول پخش کتاب است، در کتاب درج می‌شود. البته در صورت تمایل، ناشران همکار می‌توانند شابک‌های خود را در صفحه شناسنامه کتاب درج کنند. در این موارد، تنها یکی از شابک‌ها به صورت رمزینه در پشت جلد اثر نمایش داده خواهد شد.

5-9. آثاری را که نمایندگی‌ها فروخته یا توزیع می‌کنند

(این مسئله در مورد کشورهای صدق می‌کند که فعلاً عضو نظام شابک نیستند، به استثنای بندهای الف و ج).

الف) مطابق استاندارد شابک، هر ویرایش خاصی که از سوی ناشری معین منتشر می‌شود، فقط یک شابک خواهد داشت. این شابک بدون توجه به اینکه اثر از سوی چه کسی، یا کجا توزیع و به فروش می‌رسد، باید حفظ شود.

ب) آثاری که از سوی عامل پخش انحصاری یا نماینده انحصاری ناشران کشورهای غیر عضو، وارد کشور می‌شوند و در نتیجه شابک ندارند، می‌توان شابک همان عامل یا نماینده انحصاری را اختصاص داد.

ج) آثاری که از سوی عامل پخش انحصاری یا نماینده انحصاری به کشور وارد می‌شوند و صفحه عنوان جدیدی مشتمل بر مشخصات عامل پخش انحصاری به جای صفحه عنوان ناشر اصلی به آنها ضمیمه می‌شود، باید شابک جدیدی را عامل پخش یا نماینده انحصاری به آن اختصاص دهد. شابک ناشر اصلی نیز در کتاب درج خواهد شد.

د) به آثاری که توسط چندین توزیع‌کننده از کشورهای غیر عضو نظام شابک به کشور وارد شوند و شابک نداشته باشند، مؤسسه گروهی مسئول آن توزیع‌کنندگان می‌تواند برای آن آثار شابک اختصاص دهد.

5-10. مالکیت یک ناشر بر ناشری دیگر

اگر ناشری مالکیت مؤسسه انتشاراتی دیگری را کسب کند، می‌تواند به استفاده باید از شابک اولیه ادامه دهد.

5-11. مالکیت کامل بر موجودی و حقوق نشر

اگر ناشری تمام موجودی و حقوق اثر یا آثاری را کسب کند، تا زمانی که آنها را به نام خود و تحت شناسه ناشر شابک متعلق به خود تجدید چاپ و منتشر نکرده است، می‌تواند از شابک به کار رفته اولیه استفاده کند.

5-12. ناشری با بیش از یک مکان نشر

الف) ناشری که در چند مکان فعالیت نشر دارد و اسامی آن مکان‌ها با هم در مشخصات انتشاراتی ذکر می‌شود، فقط یک شابک به آن اثر اختصاص خواهد داد.

ب) ناشری که چند دفتر یا شعبه مشخص و جداگانه در مکان‌های مختلف دارد می‌تواند برای هر دفتر یا شعبه یک شناسه ناشر داشته باشد. ولی به هر اثری که منتشر می‌شود فقط یک شابک از سوی دفتر یا شعبه مسئول نشر اختصاص می‌یابد،

5-13. ثبت شابک و مشخصات کتاب‌شناختی همراه

تمام ناشران مسئول‌اند تا مؤسسه گروهی یا سازمان مسئول نگهداری ثبت آثار را، از شابک‌هایی که به آثار در دست چاپ خود اختصاص خواهد یافت، آگاه سازند. اطلاعات باید شامل حداقل مشخصات کتاب‌شناختی (توصیفی) که با استانداردهای بین‌المللی تولید اطلاعات ONIX سازگار است، باشد. این استانداردها را EDItEUR و سازمان‌های همکار نگهداری می‌کنند.

عناصر اطلاعاتی	توضیحات	عنصر یا عناصر ONIX
شابک	در قالب شابک سیزده رقمی	<ProductIdentifier>
شکل محصول	کدگذاری که رسانه یا قالب محصول را نشان می‌دهد	<ProductForm> <EpubFormat>
عنوان	عنوان اثر، همراه با عنوان فرعی در صورت وجود	<Title> composite
سلسله انتشارات	عنوان و شماره سلسله انتشارات در صورت وجود	<Series> composite
پدیدآورنده	رمز (های) نقش و نام (های) پدیدآورنده	<Contributor> composite
ویرایش	شماره ویرایش (برای ویرایش دوم به بعد)، نوع، و وضع	<EditionTypeCode> <EditionNumber> <EditionStatement>
زبان‌های متن	با استفاده از رمزهای زبانی استاندارد ISO 639-2/B	<Language> composite
آرم	نام تجاری که اثر با آن منتشر می‌شود	<ImprintName>

<Publisher> composite	شخص یا سازمانی که در زمان انتشار مالک آرم است	ناشر
<CountryOfPublication>	با استفاده از رمزهای کشورهای کشورها بر اساس ISO 3166-1	کشور تولیدکننده
<PublicationDate>	تاریخ اولین نشر با این شابک. بر اساس فرمت ISO 8601 (YYYY-MM-DD)	تاریخ انتشار
<RelatedProduct> Composite	شابک اثر اصلی که این اثر جزئی از آن است، در صورت وجود.	شابک اثر اصلی

سازمان جهانی شابک، یک طرح‌واره XML بر اساس نیاز و نرم‌افزاری برای کمک به لازمه‌های ورود اطلاعات تولید خواهد کرد. اطلاعات بیشتر در این خصوص در آدرس www.editeur.org/onix_isbn.html قابل دسترس است.

بانک‌های اطلاعاتی که شابک را با مشخصات کتاب‌شناختی آنها (نظیر فهرست کتاب‌های موجود در بازار^۱، کتابشناسی ملی و غیره) مرتبط می‌سازند، باید روزآمد و دسترس‌پذیر باشند. در مواردی که مؤسسه‌های ثبت شابک خدمات کتاب‌شناختی از این قبیل ارائه نمی‌کنند، مسئول برقراری ارتباط با تأمین‌کنندگان خدمات مناسب کتاب‌شناختی هستند تا از دسترس‌پذیر بودن چنین خدماتی مطمئن شوند. استفاده‌کنندگان از این خدمات ممکن است برای دسترسی به این اطلاعات مبلغی را به مؤسسه‌های ثبت شابک و ناشران بانک‌های اطلاعاتی پرداخت کنند.

---

1 . books in print

5-14. هرگز نمی‌توان از یک شتابک دوبار استفاده کرد.

شتابکی که یک بار برای شناسایی یک اثر تک‌نگاشتی استفاده شد، هرگز نباید برای تک‌نگاشت دیگری مورد استفاده قرار گیرد، حتی اگر شتابک اصلی به اشتباه تخصیص داده شود. اگر ناشری تشخیص دهد شتابکی به اشتباه استفاده شده است، باید آن را از فهرست شماره‌های قابل اختصاص حذف کرده و به مؤسسه ملی شتابک گزارش کند.

6. شتابک برای آثار الکترونیکی و نرم‌افزارهای آموزشی**6-1. آثار الکترونیکی واجد شرایط دریافت شتابک**

آثاری که به صورت الکترونیکی عرضه می‌شوند (مانند کتاب الکترونیکی، لوح فشرده، یا آثار اینترنتی)، در صورتی واجد شرایط دریافت شتابک‌اند که دارای متن بوده و به منظور استفاده عموم مردم تولید شوند، و قصدی برای انتشار دنباله‌دار آن وجود نداشته باشد.

چنین آثاری همچنین ممکن است حاوی مجموعه‌ای از عکس و صدا باشند، اما برای مواد مرتبط به هم (مانند فرامتن) تنها یک شتابک به کل مجموعه اختصاص خواهد یافت، به شرطی که ماده مرتبط واقعاً قسمتی از اثر مورد نظر باشد.

به انتشارات الکترونیکی زیر شتابک اختصاص نخواهد یافت:

- آثاری که به صورت مستمر و در فواصل زمانی کوتاه روزآمد می‌شوند، مانند بانک‌های اطلاعاتی پیوسته
- وب سایت‌ها
- مواد تبلیغاتی و ترویجی^۱
- تابلوهای اعلانات

- پست الکترونیکی و سایر مکاتبات الکترونیکی
- موتورهای کاوش
- بازی‌ها
- اسناد شخصی (مانند تاریخچه شغلی الکترونیکی یا شرح حال مختصر شخصی)
- جداول زمانی / یادداشت‌ها

2-6. محصولات نرم‌افزاری واجد شرایط دریافت شابک

شابک را می‌توان برای شناسایی محصولات نرم‌افزاری خاصی که با هدف آموزشی تولید شده‌اند، اختصاص داد، مثل محصول آموزشی کامپیوتری که طبق سیستم کاربر تغییرپذیر نیست و برای استفاده از آن نیازی به وارد کردن داده ندارد.

به سایر محصولات نرم‌افزاری (مانند بازی‌های کامپیوتری) شابکی اختصاص نمی‌یابد.

3-6. اصول اختصاص شابک برای آثار الکترونیکی و محصولات نرم‌افزاری واجد شرایط

- در مواردی که محصول یا اثری خاص برای سیستم‌های عامل مختلف یا به زبان‌های برنامه‌نویسی متفاوتی عرضه می‌شوند، هر قالب به طور جداگانه شابک خاص خود را خواهد داشت. ولی به خود سیستم‌های عامل و ابزارهای خواندن شابک اختصاص نمی‌یابد.
- زمانی که اثر یا محصولی روزآمد می‌شود، تجدید نظر می‌گردد یا اصلاحیه‌ای دارد و تغییرات به عمل آمده برای اثر به قدری قابل توجه است که ویرایش جدید محسوب می‌شود، شابک جداگانه‌ای به آن اختصاص می‌یابد.

- عرضه مجدد محصول یا اثری که از قبل وجود داشته، حتی در بسته‌بندی جدید، به طوری که در عملکرد محصول جدید و قدیم تفاوت مهمی وجود نداشته باشد، واجد شرایط برای دریافت شابک جدید نیست و شابک موجود باید استفاده شود.
- در صورتی که دو یا چند محصول در بسته‌ای واحد شامل محصول نرم‌افزاری و دستنامه‌های فنی یا استفاده‌کننده عرضه شوند و دستنامه‌ها فقط برای استفاده و اجرای نرم‌افزار مفید باشند، به کل بسته، شابک واحدی اختصاص می‌یابد.
- اگر اقلام موجود در یک بسته، به صورت جداگانه عرضه شده و به طور مستقل مورد استفاده قرار خواهند گرفت، یک شابک برای کل بسته و برای تک تک محصولات داخل بسته نیز شابک جداگانه‌ای اختصاص خواهد یافت.
- به هر محصول نرم‌افزاری بدون توجه به شکل آن شابکی اختصاص می‌یابد (مانند نرم‌افزاری که استفاده‌کننده باید از روی شبکه‌های از راه دور دریافت کند).
- شابک ضمن اینکه خود محصول را مشخص می‌کند، ناشر را نیز مشخص می‌سازد؛ شابک برای مشخص کردن توزیع‌کننده یا عمده فروش مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

7. شابک برای آثار چاپ بر اساس تقاضا¹

هر اثر (چاپ بر اساس تقاضا) با توجه به سفارش خاص مشتری چاپ و صحافی می‌شود. چنین سفارش‌هایی اغلب به نسخه‌های واحد از آثاری که نایاب قلمداد خواهند شد و چاپ انبوه آنها اقتصادی نیست، اطلاق می‌شود. چاپ بر اساس تقاضا نباید با چاپ تیراژ پایین² اشتباه گرفته شود. در چنین مواردی ممکن است حجم کوچکی از کتاب‌ها تولید شده و برای پاسخگویی به سفارش‌های مشتریان نگهداری شود. در چاپ تیراژ پایین، موجودی، حتی اگر حجم آن کم باشد انبار می‌شود، اما در چاپ بر اساس تقاضا، موجودی در کار نیست.

اگر ویراست چاپ بر اساس تقاضای اثری در شکل متفاوتی از اصل آن منتشر شود (برای مثال، اگر اصل اثر با جلد گالینگور باشد و در هنگام چاپ بر اساس تقاضا به شکل جلد شومیز تولید شود) شابک جدیدی خواهد داشت، درست مانند اینکه تغییری در شکل محصول به وجود آمده باشد. تغییرات جزئی در قطع به منظور همخوانی آن با ویژگی‌های دستگاه چاپ بر اساس تقاضا، به شابک جدیدی نیاز نخواهد داشت.

زمانی که ناشری حق چاپ بر اساس تقاضای اثری را از ناشری دیگری خریداری می‌کند، زمان چاپ بر اساس تقاضا شابک جداگانه‌ای از سوی ناشر جدید اختصاص می‌یابد.

زمانی که نسخه‌ای از اثری را سازمانی به نمایندگی از ناشر اصلی (بدون اینکه حق انتشار مبادله شده باشد) تولید می‌کند یا ویراست چاپ بر اساس تقاضا با شکل اصلی تفاوت دارد، شابک جداگانه‌ای به آن اختصاص می‌یابد.

---

1 . print-on-demand publication

2 . short-run

به ویراست (تغییر یافته) ^۱ یا (حالت ویژه شخصی) ^۲ کتاب چاپ شده بر اساس تقاضا، که در آن مشتری و نه ناشر محتوا را مشخص می‌کند و به صورت محدود عرضه می‌گردد، شابک تعلق نمی‌گیرد.

8. محل و نحوه نمایش شابک در روی آثار^۳

8-1. کلیات

شابک باید روی خود اثر درج شود.

در مورد آثار چاپی شابک باید در مکان‌های زیر چاپ شود:

- پشت صفحه عنوان (صفحه شناسنامه)
  - پایین صفحه عنوان، اگر در صفحه شناسنامه جای خالی وجود ندارد
  - در قسمت پایین پشت جلد
  - پشت روکش کتاب، یا روی هر نوع پوشش یا محافظ دیگر
- در مورد آثار الکترونیکی شابک باید در محل‌های زیر درج شود:
- محل نمایش عنوان یا اولین محل نمایش (لوح‌های فشرده، آثار الکترونیکی پیوسته^۴)؛ یا روی صفحه‌ای که عنوان یا معادل آن را نشان می‌دهد (مانند صفحه آغازین، زمانی که فهرست مطالب اولین نقطه دسترسی است یا صفحه‌ای که اطلاعات شناسنامه‌ای را در بر دارد).
- در مورد فیلم‌ها، ویدئوها و ورقه‌های شفاف آموزشی، شابک باید در محل زیر ظاهر شود:

---

1. customised

2. personalised

3. چون ناشران در سال‌های بعد ناگزیر کتاب‌های زیادی در انبار خواهند داشت که شابک 10 رقمی دارند، انتقال به سوی شابک سیزده رقمی در کمترین زمان ممکن به راحتی امکان‌پذیر نیست. پیشنهاد می‌شود تا قبل از 2007 به همراه شابک 10 رقمی از شابک 13 رقمی نیز استفاده شود. برای اطلاعات بیشتر به (زمان‌بندی استفاده از شابک 13 رقمی) در بخش گزیده‌ای از راهنمای اجرای شابک 13 رقمی مراجعه کنید.

4. Online

• عنوان‌های اعتباری^۱

اگر اثر مورد نظر در ظرفی منتشر می‌شود که آن بخشی از خود اثر است (به عنوان مثال دیسک سخت، کاست، یا فلاپی)، شابک باید روی برچسب همان ظرف نمایش داده شود. اگر درج شابک روی ظرف یا برچسب آن امکان‌پذیر نبود، باید در قسمت پایین و پشت هر نوع بسته‌بندی دائم مربوط به آن درج شود (مانند جعبه، جلد یا قاب).

قالب‌های مختلف انتشارات الکترونیک، اگر به طور مستقل عرضه می‌شوند، شابک جداگانه‌ای خواهند داشت. آثاری که در دو قالب تولید می‌شوند، ولی همیشه با هم به فروش می‌رسند، فقط یک شابک خواهند داشت؛ در صورتی که قالب‌های متفاوت، جداگانه عرضه و به فروش می‌رسند هر یک شابک مستقلی خواهد داشت، ولی همه شابک‌ها باید در زیر هم و روی همه نسخه‌ها درج شوند. و قالب مورد نظر به اختصار باید در ادامه شابک داخل پراکنش ذکر گردد.

مثال:

ISBN 978-951-45-9693-3 (گالینگور)

ISBN 978-951-45-9694-0 (جلد کاغذی)

ISBN 978-951-45-9695-7 (PDF)

ISBN 978-951-45-9696-4 (HTML)

ISBN 978-951-45-9699-6 (OEB)

شابک همچنین باید روی هر ماده پیوست که به همراه اثر تولید می‌شود، درج شود.

شابک باید در اندازه‌ای که به راحتی قابل خواندن باشد، چاپ گردد (یعنی با فونت ۹ یا بزرگ‌تر).

۵-۲. شابک به شکل رمزینه

توسعه سریع و جهانی پویش رمزینه‌ها، توافقنامه بین انجمن بین‌المللی شماره‌گذاری کالا (EAN)، شورای رمزگذاری یکسان^۱ و سازمان بین‌المللی شابک و شابم را به بالاترین درجه اعتبار رسانده است. این توافقنامه اجازه می‌دهد که شابک به رمزینه سیزده رقمی EAN تبدیل شده و به عنوان شناسه‌ای بین‌المللی و سازگار با نظام بین‌المللی رمزینه شناخته شود. باز نمودن شابک در شکل رمزینه سیزده رقمی باید مطابق با استاندارد ISO/IEC 15420 (نمادشناسی رمزینه خاص EAN/UPC) باشد که استفاده از علائم EAN-13 را برای سازگاری با توصیه‌های EAN و UCC لازم دارد. رمزینه EAN شامل سیزده رقم است. مثالی از شابک تبدیل شده به نماد سیزده رقمی در ذیل نشان داده شده است:

ISBN 978-1-873671-00-9

در هنگام استفاده از رمزینه، شابک باید به شکل قابل خواندن توسط انسان بالای رمزینه EAN-13 و به دنبال واژه "ISBN" چاپ شود. مثالی برای شابک در شکل رمزینه سیزده رقمی:

اطلاعات بیشتر در خصوص معرفی و استفاده از EAN-13 از سوی مؤسسه‌های ملی و سازمان جهانی شابک ارائه می‌شود. بهتر است

مؤسسه‌های ملی مستقیماً با سازمان‌های EAN در سطح ملی و منطقه‌ای همکاری داشته باشند.
پیشنهاد می‌شود رمزینه EAN-13 در یک چهارم سمت راست پشت جلد، نزدیک عطف کتاب چاپ شود.

۵-۳. رمز پنج رقمی تکمیلی

در ایالت متحده آمریکا و کانادا، رمزینه پنج رقمی افزوده‌ای که قیمت کتاب در بازار را نشان می‌دهد، به کار می‌رود. برای کسب اطلاعات بیشتر در خصوص وضعیت رمزینه در ایالت متحده آمریکا و کانادا به صفحات خانگی گروه مطالعات صنعتی کتاب به نشانی www.bisg.org مراجعه کنید.
رمز پنج رقمی افزوده نباید برای اطلاعات قیمت در سایر کشورها استفاده شود، اگرچه آن را می‌توان با پیش شماره 9 برای استفاده داخلی ناشران مورد استفاده قرار داد (مثلاً برای کنترل مرجوعی‌ها). این رمزهای افزوده همیشه با پیش شماره 9 و در داخل گروه "90000-98999" جای دارند.

۸-۴. تهیه رمزینه EAN.UCC برای شابک - دستورالعمل‌هایی برای تولیدکنندگان نسخه اصلی فیلم

تولیدکنندگان نسخه اصلی فیلم که رمزینه‌های شابک EAN را برای ناشران به منظور چاپ بر روی محصولاتشان تولید می‌کنند، باید این مراحل را دنبال کنند:

- ارزیابی اعتبار شابک ارائه شده از سوی ناشر، با استفاده از الگوریتم تعیین اعتبار رقم کنترل (برای جلوگیری از اشتباه بنگرید به: بخش «رقم کنترل شابک» [4-5]).

- بین بخش‌های مختلف شابک، مطابق دستورالعمل نظام شابک، خط تیره بگذارید (بنگرید به: بخش «توزیع دامنه گروه» [4-6]).
موارد زیر اجباری است:
  - چاپ شابک با فونت 9 یا بزرگ‌تر
  - چاپ شابک EAN به شکل رمزیننه
  - چاپ شابک EAN به شکل اعداد قابل خواندن توسط انسان
موارد اختیاری (به تشخیص ناشر)
  - چاپ رمزیننه پنج رقمی افزوده و ارقام قابل خواندن توسط انسان
  - تمام مراحل فوق باید از طریق کامپیوتر انجام گیرد؛ و شرایط لازم فنی EAN در هنگام چاپ رمزیننه رعایت شود.
- شابک‌های چاپ شده به شکل قابل خواندن با ماشین، همیشه از قواعدی که از سوی استاندارد شابک تعیین می‌شوند، پیروی می‌کنند. وجود تعداد زیاد توصیه‌ها و قواعد اضافی، ناشرانی را که می‌خواهند شابک را با علائم قابل پویش چاپ کنند، ملزم می‌سازد قبل از استفاده از آن با مؤسسه ملی مشورت نموده و راهنمایی بخواهند.

5-8. محاسبه عددی برای تولید شابک و رمزیننه EAN.UCC

- برای اطلاع از نحوه محاسبه رقم کنترل شابک به بخش «رقم کنترل» (بخش 4-5) و همچنین برای اطلاعات بیشتر در خصوص شیوه تفکیک بخش‌های شابک، به بخش «توزیع دامنه گروه‌ها» (4-6) مراجعه کنید.

9. مدیریت نظام شابک

9-1. کلیات

مدیریت نظام شابک در سه سطح بین‌المللی، مؤسسه‌های ثبت شابک و ناشران صورت می‌گیرد.

9-2. مدیریت بین‌المللی

وظایف و مسئولیت‌های اصلی سازمان جهانی شابک عبارت‌اند از:

- ترویج، هماهنگی، و نظارت بر استفاده جهانی از نظام شابک
- نمایاندن علائق جامعه شابک به سازمان‌های مربوط دیگر
- منصوب کردن مؤسسه‌های مناسب به عنوان مؤسسه‌های ثبت شابک و قطع همکاری در صورت لزوم
- تعیین گروه‌های ثبت و محدوده وظایف آنها و اختصاص آنها به مؤسسه‌های معتبر ثبت شابک
- ارائه تعریفی برای قواعد گروه ثبت که طول شناسه‌های قابل اختصاص ناشر در هر گروه را مشخص می‌کند و اطمینان از به کارگیری صحیح و کامل این در همه زمان‌ها برای عموم.
- اختصاص دامنه‌های منحصر بفرد شناسه‌های ناشران در گروه ثبت شابک مناسب برای مؤسسه‌های ثبت و نگهداری سوابق شناسه‌های اختصاص یافته به ناشران در هر گروه.
- نگهداری شابک‌ها و مشخصات اطلاعاتی مربوط به آنها از طریق مؤسسه‌های ثبت شابک.
- توسعه، نظارت و اعمال سیاست‌ها و رویه‌های حاکم بر فعالیت‌های مؤسسه‌های شابک و فرایندهای ثبت شابک از سوی این مؤسسه‌ها، دریافت مبلغی در ارتباط با این فرایند.

- تسهیل فرایند بازبینی و رفع اشکال از شابک‌های تکراری.
- بررسی و تصمیم‌گیری در خصوص درخواست‌های بازنگری مربوط به تصمیمات اتخاذ شده از سوی مؤسسه‌های ثبت.
- توسعه، نگهداری و عرضه مدارک مورد نیاز استفاده‌کنندگان نظام شابک.
- تأمین و اجرای برنامه‌های مالی ضروری به منظور حمایت از فعالیت‌های سازمان جهانی شابک، از جمله کمک‌های مالی کشورهای عضو نظام شابک.

3-9. مؤسسه‌های ثبت شابک

مدیریت نظام شابک در هر گروه ثبت بر عهده مؤسسه‌های ثبت شابک است. مؤسسه‌های ثبت ممکن است در سطح ملی، منطقه‌ای، داخل گروه زبانی یا سایر تقسیم‌بندی‌های قابل قبول بر اساس گروه‌های اختصاص یافته عمل کنند.

بعضی از گروه‌ها ممکن است چندین دفتر محلی داشته باشند؛ برای مثال شناسه‌های گروهی 978-0 و 978-1، مؤسسه‌های جداگانه‌ای در استرالیا، بخش انگلیسی زبان کانادا، انگلستان، ایالت متحده آمریکا، و غیره دارد. وظایف و مسئولیت‌های مؤسسه‌های ثبت شابک عبارت‌اند از:

- اطمینان از وجود خدمات مستمر
- انتشار فهرست شناسه‌های شابک اختصاص یافته به ناشران و ناشران موردی
- تولید، مدیریت و نگهداری آمارهای شابک، مشخصات کتاب‌شناختی شابک و داده‌های مدیریتی مطابق با سیاست‌های انتشار یافته از سوی سازمان جهانی شابک (وظایفی چون گردآوری داده‌های کتاب‌شناختی

شابک ممکن است به یک مؤسسه کتاب‌شناختی معین سپرده شوند به شرط آنکه با ویژگی‌های یاد شده مطابقت داشته باشند).

- تصحیح شابک‌های نامعتبر و مشخصات کتاب‌شناختی مربوط به آنها، اگر مدرکی دال بر اشتباه وجود داشته باشد
- ارائه شابک و اطلاعات کتاب‌شناختی مرتبط با آن به سایر مؤسسه‌های ثبت شابک و استفاده‌کنندگان نظام شابک مطابق با سیاست‌های اعلام شده از سوی سازمان جهانی شابک
- تنظیم و نگهداری داده‌های آماری مربوط به فعالیت‌های شابک و گزارش آنها به سازمان جهانی شابک در فواصل زمانی مشخص
- ترویج، تعلیم و آموزش استفاده از نظام شابک به دیگران بر اساس آخرین استانداردهای ارائه شده از سوی سازمان جهانی شابک
- پیروی از سیاست‌ها و خط‌مشی‌های تعیین شده از سوی سازمان جهانی شابک، و بر اساس آخرین استانداردهای ارائه شده از سوی آن سازمان.

9-4. مدیریت ناشران

ناشران، مسئول اختصاص شناسه‌های اثر برای هر یک از محصولات منتشر شده خود و نیز اطمینان از کاربرد مقررات مربوطه‌اند.

آنها ممکن است درخواست خود را برای دریافت شناسه ناشر به یکی از مؤسسه‌های ثبت شابک گروهی تحویل دهند و همراه آن شابک‌های مختص به خود را به صورت چاپی یا الکترونیکی، دریافت کنند. بعضی از مؤسسه‌های ملی در مقابل خدمات ارائه شده مبلغی را نیز دریافت می‌کنند.

مؤسسه ثبت شابک محدوده شناسه اثر خاص هر ناشر را مشخص خواهد کرد. محدوده تخصیص یافته بر اساس تولیدات فعلی و پیش‌بینی‌های آینده

ناشر تعیین می‌شود و با طول شناسه ناشر تعیین شده ارتباطی مستقیم دارد. ناشران باید مطمئن شوند که مؤسسه ثبت شابک اطلاعات کافی در مورد تعداد عنوان‌های موجود در انبار آنها دارد و مؤسسه را از کتاب‌های فعلی و آتی نشر آگاه سازند تا شناسه ناشر مناسب اختصاص یابد.

ناشران باید اطلاعات کتاب‌شناختی آثاری را که به آنها شابک اختصاص می‌یابد به مؤسسه‌های ثبت شابک یا نمایندگان آنها ارائه دهند. مشخصات کتاب‌شناختی انواع و قالب‌های انتشارات را سازمان جهانی شابک با همکاری مؤسسه‌های ملی شابک تعیین می‌کند.

اطلاعات بیشتر و راهنمای مفصل در خصوص نظام شابک در مؤسسه‌های ثبت شابک موجود است.

10. ناشران غیر عضو

مؤسسه‌های گروهی باید با ناشرانی که عضو نظام شابک نیستند، تماس گرفته و آنها را از اهمیت و ارزش اختصاص شابک‌ها به همه آثار آگاه ساخته، و اطلاعات کامل درباره چگونگی عضویت در نظام استاندارد را به آنها ارائه دهند. در مورد ناشرانی که فقط به صورت موردی عنوانی را منتشر می‌کنند یا تمایلی برای پذیرش مسئولیت شماره‌گذاری آثار خود ندارند، مؤسسه گروهی می‌تواند شناسه ناشری را برای شماره‌گذاری عنوان‌های متفرقه در نظر بگیرد و همه این آثار را بدون توجه به ناشر آنها با این دسته از شماره‌ها شماره‌گذاری کند. این عمل با توجه به آشفتگی که می‌تواند به وجود آورد، لازم است با کنترل جدی همراه باشد. زیرا خود موردی استثنایی بر قانون کلی شناسه گروهی مختص یک ناشر به شمار می‌آید. در چنین مواردی نه شناسه ناشر و یا شابک، نمی‌تواند ناشر خاصی را به طور منحصر بفرد شناسایی کند.

در بعضی از کشورها مؤسسه‌های ثبت، شبکه‌هایی را برای آثاری که بر اساس واسپاری قانونی دریافت می‌شوند و از قبل شبکه‌ای ندارند اختصاص می‌دهند. در این صورت مؤسسه ثبت، ناشر را از اختصاص شبکه برای آن عنوان آگاه می‌سازد و آن را در کتابشناسی ملی به اطلاع عموم می‌رساند.

11. کاربردهای عملی شبکه

شبکه در تمام بخش‌های زنجیره عرضه کتاب کاربرد دارد.

کاربردهای شبکه در مؤسسه‌های نشر:

- شناسایی پروژه‌های انتشاراتی شرکت‌ها از زمان دریافت دستنوشته از نویسنده تا عرضه نهایی اثر
  - شناسایی آثار در فهرست‌ها و بروشورهای تبلیغاتی ناشران
  - درج در راهنماهای چاپی و الکترونیکی و سایت‌های اینترنتی
  - کنترل موجودی
  - مدیریت حق مؤلف
  - سفارش
  - حسابداری و صدور صورت‌حساب
  - کنترل اطلاعات فروش
  - تولید آمارها
  - کنترل مرجوعی‌ها
- کاربردهای شبکه در مراکز ارائه خدمات کتاب‌شناختی، مراکز توزیع و عمده‌فروشی‌ها:
- ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی آثار موجود در بازار و خارج از چاپ
  - تولید محصولات کتاب‌شناختی و فهرست‌ها از این پایگاه‌ها برای بازار کتاب

- خدمات سفارش بر اساس نظام‌های ارتباطی الکترونیکی مانند EDI (مبادله الکترونیکی داده‌ها^۱) یا از طریق اینترنت
  - کنترل موجودی
  - نظارت بر فرایندهای داخلی
  - حسابداری و صدور صورت حساب
  - تهیه اطلاعات فروش
  - مدیریت مرجوعی‌ها
  - تولید سیاهه‌های موضوعی و فهرست‌ها
- کاربردهای شایک در سازمان‌های خدماتی متمرکز برای کتابخانه‌ها (تولید نسخه‌های آماده برای امانت):
- سفارش از ناشران و عمده‌فروشان
  - پردازش سفارش‌های کتابخانه‌ها
  - کنترل موجودی
  - نظارت بر فرایندهای داخلی
  - حسابداری و صدور صورت حساب
  - مدیریت فرایندهای صحافی مجدد
- کاربردهای شایک در کتابفروشی‌ها:
- جست‌وجوهای کتاب‌شناختی
  - ردیابی نشانی ناشران و توزیع‌کنندگان
  - فرایندهای سفارش و تجدید سفارش در نظام‌های ارتباطی الکترونیکی مانند EDI (مبادله الکترونیکی داده‌ها) یا از طریق اینترنت

- مدیریت موجودی
- حسابداری و صدور صورت‌حساب برای مشتری نهایی
- نظام پایانه‌های فروش مکانیزه
- کاربرد شابک در کتابخانه‌ها:
- بازیابی اطلاعات
- سفارش
- فهرست‌برداری¹
- تهیه آمارهای امانت
- قوانین امانت ملی
- امانت بین کتابخانه‌ای

12. شابک و EAN

در 1996 قراردادی بین سازمان بین‌المللی شماره‌گذاری کالا و خدمات (EAN)، سازمان جهانی شابک و انجمن رمزگذاری متحدالشکل و مؤسسه بین‌المللی شابک به منظور گسترش همکاری همه جانبه منعقد شد. این توافق موقعیتی نظارتی نسبت به نمایندگی‌های مجامع عمومی بر یکدیگر به وجود می‌آورد، رایزنی‌هایی را پیشنهاد می‌کند، و شماره‌گذاری مواد کتابی غیر چاپی را تنظیم می‌کند.

نشانی این مؤسسه‌ها:

EAN International
 Blue Tower
 Avenue Louise 326 - Bte 10
 B-1050 Brussels
 Belgium

Tel: (+32 2) 788 78 00
 Fax: (+32 2) 788 78 99
 E-mail: info@ean-int.org
 URL: http://www.ean-int.org

Uniform Code Council, Inc.
 Princeton Pike Corporate Centre
 1009 Lenox Drive, Suite 202
 Lawrenceville, NJ 08648
 USA
 Tel: (+1 609) 620 0200
 Fax: (+1 609) 620 1200
 URL: http://www.uc-council.org

13. شابک و سایر شناسه‌ها

DOI .1-13

شناسه اشیای دیجیتال^۱ نظامی برای شناسایی ثابت قابل پیگیری و تبادل دو جانبه مالکیت فکری در اینترنت است. بنیاد بین‌المللی DOI (<http://www.doi.org>) سازمانی غیر انتفاعی است که بسط، سیاست‌گذاری، و صدور مجوز نظام DOI برای مؤسسه‌های ثبت را مدیریت می‌کند. DOI ممکن است برای شناسایی (و به عبارتی نامیدن) هر محصول دارای مالکیت فکری استفاده شود، که آثاری را نیز در برمی‌گیرد که از قبل شابک داشته‌اند، و می‌توان از آن به صورت سازگار با شابک نیز استفاده نمود (شابک به عنوان بخشی از ساختار). DOI همچنین می‌تواند عملکردهای جداسازی^۲، الگوهای داده‌ای و اجزای خطمشی را ارائه دهد که خود به ایجاد تداوم و تعامل معناشناختی می‌انجامد. DOI با ضروریات عملکردی دو رویکرد عمومی در نام‌گذاری اشیای رده

---

1. Digital Object Identifier (DOI)
 2. Resolution

نخست در اینترنت سازگار است: نام منبع متحدالشکل^۱ و شناسه منبع متحدالشکل^۲.

ساختار DOI (ساختار شناسه اشیای دیجیتال بر اساس استاندارد ANSI/NISO Z39.84-2000) دارای دو جزء است: پیشوند و پسوند که با هم DOI را تشکیل می‌دهند. پیشوند از سوی مؤسسه ثبت DOI برای یک ثبت‌کننده (سازمانی که تمایل به ثبت DOI دارد) اختصاص می‌یابد. پیش‌شماره‌های متعدد که وضع نشر، مجلات و غیره را تعیین می‌کنند، ممکن است به یک ثبت‌کننده اختصاص یابد. ثبت‌کننده یک پسوند برای هر محصول خود اختصاص می‌دهد. ترکیب پیشوند و پسوند یکتایی در نظام DOI را تضمین می‌کند و نیاز به اختصاص متمرکز شماره‌های DOI را از بین می‌برد. همچنین محدودیتی برای طول DOI وجود ندارد.

هر شماره نظام شناسایی استاندارد مانند شابک می‌تواند به عنوان پسوند DOI در آن ادغام شود. ساختار آن از سوی مؤسسه ثبت یا مؤسسه‌های ارائه‌دهنده این نوع خدمات تأیید خواهد شد. شابک توصیه می‌کند که دقیقاً همان موجودیت توسط دو نظام مشخص شود (مشخصات کتاب‌شناختی یکسان)، و اینکه ساختار وضوح شابک را تفکیک کند. در چنین مواردی، DOI می‌تواند شکل زیر را داشته باشد:

مثال:

lo.nnnn/[ISBN] 9780110002224

یا

lo.nnnn/ 9780110002224

---

1. Uniform Resource Name (URN)
2. Uniform Resource Name (URN)

که در آن 10 شماره‌ای است که در داخل نظام برای DOI اختصاص می‌یابد، nnnn شماره ثبت‌کننده است، و ارقام بعد از ممیز پسوندی است که شایک را می‌سازد. مشخصات سازمان مسئول DOI عبارت است از:

International DOI Foundation

Jordan Hill

Oxford OX2 8DP

UK

Tel: (+44) (0)1865 314033

Fax: (+44) (0)1865 314475

E-mail: n.paskin@doi.org

URL: <http://www.doi.org>

GTIN 2-13

شماره تجارت جهانی محصول^۱ اصطلاحی کلی برای همه شناسه‌های نظام EAN.UCC از جمله EAN سیزده رقمی است. هر یک از این شناسه‌ها می‌تواند به صورت یک عدد 14 رقمی نمایش داده شود، از سمت راست تنظیم گردد و در صورت ضرورت با افزودن صفر گسترش یابد. توصیه می‌شود که بانک‌های اطلاعاتی توانایی ذخیره 14 رقم کامل را داشته باشند. ولی شماره‌های 14 رقمی که اولین رقم آنها صفر نیست برای بسته‌هایی در نظر گرفته شده‌اند که برای خرده‌فروشی ارائه نمی‌شوند (برای مثال، کارتونها و پالت‌ها^۲). بعضی از تولیدکنندگان تجاری کتاب‌ها ممکن است ضمن توافق با شرکای تجاری خود از عددی که به صفر ختم نمی‌شود برای نشان دادن بسته‌ای با اندازه خاص استفاده کنند (مثال: 20 نسخه از یک کتاب).

---

1. Global Trade Item Number (GTIN)

2. Pallets

بنابراین GTIN 14 رقمی یک کتاب همیشه با صفر شروع خواهد شد و 13 رقم باقی‌مانده EAN-13 را نشان خواهد داد (توجه داشته باشید که GTIN 14 رقمی هرگز به شکل رمزیننه در کتاب‌ها نشان داده نخواهد شد).

13-3. شناسه‌های اینترنتی: URN

اسامی منبع متحدالشکل شناسه‌های ثابت برای منابع هستند. ساختار آنها که در استاندارد اینترنتی RFC 2141 تعریف شده است، به شکل ساده عبارت است از:

<URN> ::= "urn:" <NID> ":" <NSS>

که <NID> برای شناسه فضای نام¹ و <NSS> برای ردیف خاص فضای نام² است. "urn:" و شناسه فضای نام غیر قابل تغییرند.

فرایند ثبت فضای نام URN در استاندارد RFC 3406 تعریف شده است. فضای نام را تا وقتی که با ساختار URN هم‌خوانی داشته باشد، می‌توان برای هر نظام شناسایی موجود ثبت کرد. شناسه فضای نام "شابک" در RFC 3187 برای نظام شابک رزرو شده است. طبق این RFC هر URN که با استفاده از شابک شکل گرفته باشد، ساختار زیر را خواهد داشت:

urn: isan:<NSS>

که در آن ردیف خاص فضای نام دارای شابک به شکل ماشین‌خوان است. برای مثال:

urn: isbn:9780110002224

urn: isbn:9510184357

شابک‌های ده و سیزده رقمی می‌توانند در فضای نام URN سهیم باشند، چون در آینده همه نرم‌افزارها توانایی پردازش و شابک‌های 10 رقمی و 13

---

1. namespace identifier
2. namespace specific string

رقمی را خواهند داشت و تمیز و شناسایی پیش شماره‌های 978 و 979 جزئی از آنها خواهد بود.

بسط شایک‌ها در URN‌ها از نظر فنی به راحتی قابل انجام است و هیچ هزینه‌ای را در پی ندارد. URN‌ها رایگان هستند. خدمات جداسازی، نظام‌های پیوند دهنده URN‌ها به منابع شناسایی شده، یا سوابق کتاب‌شناختی که این منابع را توصیف می‌کنند، ممکن است بر فناوری موجود و آتی اینترنت متکی باشند، زیرا URN‌ها به فناوری وابسته نیستند. در ابتدا جداسازی URN در اینترنت به سیستم نام دامنه^۱، که در RFCs 3401-3405 تعریف شده است، متکی خواهد بود. هر فضای نام ساز و کار جداسازی خاص خودش را دارد، که باید در RFC که در آن فضای نام به عنوان نظامی شناسایی‌کننده ثبت می‌شود، تعریف شود.

ساختار URN طوری تعریف شده است که مرورگرهای وب می‌توانند از آنها به جای URL‌ها استفاده کنند. متأسفانه، در حال حاضر مرورگرها URN‌ها را تنها با کمک برنامه‌های کمکی^۲ حمایت می‌کنند. این مسئله اجرای URN را در محیط‌های کوچک مختلف امکان‌پذیر کرده است (برای نمونه رساله‌های آلمانی) که ممکن است در یکدیگر قابل اعمال باشند یا نباشند.

برای اطلاعات بیشتر به نشانی زیر مراجعه کنید:

برای تخصیص شناسه فضای نام:

<http://www.iana.org/assignments/urn-namespaces>

مرکز گردآوری و پخش اطلاعات URN:

<http://www.uri.net/>

---

1. Domain Name System
2. Plug-in

V-ISAN و ISAN 4-13**ISAN - شماره استاندارد بین‌المللی مواد دیداری / شنیداری^۱**

ISAN آثار دیداری / شنیداری را شناسایی می‌کند یعنی، هر اثری که شامل تصاویر متحرک یا بدون صداست و بدون توجه به وابستگی به شکل فیزیکی که توزیع می‌شود. ISAN به تصاویر ثابت، صداها ضبط شده، یا سایر اشکال فاقد اجزای دیداری / شنیداری اختصاص نمی‌یابد. تعیین ISAN هیچ ارتباطی به فرایند ثبت حق مؤلف ندارد، و همچنین به عنوان شاهدهی بر مالکیت حقوقی یک اثر دیداری / شنیداری عمل نمی‌کند. ISAN برای همه افراد ذی‌نفع (نویسندگان، تولیدکنندگان، و نمایندگان آنها) امکان شناسایی اثر دیداری / شنیداری را بدون توجه به شکل فیزیکی آن فراهم می‌کند.

ISAN شماره‌های شانزده رقمی بر مبنای عدد 16 است که به دو بخش تقسیم می‌شود: بخش اصلی 12 رقم و بخش فرعی چهار رقم. اگر اثری دارای بخش فرعی نباشد، برای پر کردن کاراکترها از صفر استفاده می‌شود. پیشوند ISAN و یک رقم کنترل پایانی هرگاه که ISAN به شکل قابل خواندن از سوی انسان ظاهر شود، منظور می‌گردد.

مثال: ISAN 1881 66C7 3420 6541 9

ISAN یک استاندارد بین‌المللی است (ISO 15706:2002).

نشانی سازمان مسئول ISAN عبارت است از:

ISAN International Agency

26, rue de Saint Jean

CH-1203 Geneva

Switzerland

Tel: (+41) 22 545 10 00

Fax: (+41) 22 545 10 40

E-mail: info@isan.org

URL: <http://www.isan.org>

V-ISAN شماره استاندارد بین‌المللی مواد دیداری / شنیداری – شناسه

ویرایش^۱

V-ISAN نسخه‌خاصی از هر اثر دیداری / شنیداری – یا سایر مطالب مرتبط با آن – را در طول حیات اثر شناسایی می‌کند. V-ISAN ترکیبی از شماره استاندارد بین‌المللی مواد دیداری / شنیداری (ISAN)، بر اساس ISO 15706، با یک بخش ویرایش ضمیمه شده است.

V-ISAN برای شناسایی دقیق و منحصر بفرد ویرایشی خاص از یک اثر دیداری / شنیداری – یا سایر مطالب مرتبط با آن – برای مثال، در سیستم‌های تولید و توزیع دیداری / شنیداری، کاربردهای خبررسانی، و راهنمای برنامه‌های الکترونیکی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

V-ISAN از یک عدد 16 رقمی بر مبنای عدد 16 برای آثار دیداری / شنیداری تشکیل می‌شود و به دنبال آن قسمت ویرایش با 8 رقم بر مبنای عدد 16 قرار می‌گیرد. در مواقعی که به شکل قابل‌خواندن برای انسان چاپ می‌شود، قبل از شماره V-ISAN واژه ISAN و رقم کنترل مناسب پس از شماره ISAN و قسمت ویرایش قرار می‌گیرد. مثال:

ISAN 1881-66C7-3420-6541-9-9F3A-0245-U

تخصیص V-ISAN به معنای وجود مالکیت حق مؤلف برای آن ویرایش یا سایر مطالب مرتبط، یا خود اثر دیداری / شنیداری نیست.

V-ISAN در زمان انتشار [ژانویه 2005]، از طریق گروه کاری شماره یک ایزو TC46/SC9 در حال اخذ استاندارد بود. بسته به فرایندهای تصویبی ایزو، این استاندارد به عنوان ایزو 2-15706 منتشر خواهد شد و با گزارش فنی شماره 20925 همراه خواهد بود که شامل رهنمودهای اطلاعاتی برای

1. International Standard Audiovisual Number (ISAN)- Version identifier

عملیات نظام V-ISAN تحت عنوان: «اطلاعات و اسناد»، «شماره استاندارد بین‌المللی آثار دیداری / شنیداری (ISAN)»، «رهنمودهای عملیاتی بخش ویدئو»
 (V-ISAN) است.

برای تماس با گروه کاری ایزو می‌توان به نشانی زیر مراجعه کرد:

ISO/TC 46/SC Secretariat

E-mail: iso.tc46.sc9@lac-bac.gc.ca

URL: <http://www.lac-bac.gc.ca/iso/tc46sc9/wg1/register.htm>

13-5. شابم

شابم (شماره استاندارد بین‌المللی موسیقی)¹ همه آثار موسیقی چاپی را شناسایی می‌کند، اعم از اینکه برای فروش، اجاره یا اهدا عرضه شده باشند. شابم یک شناسه ده رقمی است، که اولین جزء آن حرف M است. حرف M شابم را از شابک و سایر استانداردها متمایز می‌سازد. سایر عناصر آن عبارت‌اند از: شناسه ناشر که ناشر موسیقی خاصی را شناسایی می‌کند، شماره عنوان که آثار موسیقی خاصی را شناسایی می‌کند، و رقم کنترل که بر مبنای 10 محاسبه می‌شود. ارزش عددی حرف M مساوی 3 است.

شابم می‌تواند با استفاده از پیش شماره 979 نظام EAN به رمزینه سیزده رقمی بین‌المللی تبدیل شود. در این صورت، ارزش عددی حرف M در فرایند تبدیل شابم به رمزینه، صفر (0) در نظر گرفته می‌شود. شابم برای کتاب‌هایی درباره موسیقی - که شابک دریافت می‌کنند - و برای کاست‌ها، لوح‌های فشرده یا ویدئوها استفاده نمی‌شود.

1. ISMN (International Standard Music Number)

آثاری که شایم به آنها اختصاص می‌یابد عبارت‌اند از: دفترهای نت (هم ارکستری و هم آوازی)، مجموعه‌ای از بخش‌های مختلف، گلچین‌های ادبی، آثار موسیقی بریل، الکترونیکی و کتاب‌های آواز (استفاده از شایم در این مورد اجباری نیست). در بعضی موارد کتاب‌های آواز، سرودهای مذهبی، یا یک آلبوم با متن یا تصاویر زیاد ممکن است یک ویرایش موسیقی یا یک کتاب معمولی یا هر دو محسوب شوند. در چنین مواردی به آنها هم شایم و هم شایم اختصاص خواهد یافت، و باید هر دو شماره روی اثر و به شکلی واضح چاپ شود. شایم را سازمان بین‌المللی شایم به نشانی زیر اداره می‌کند:

International ISMN Agency
 Staatsbibliothek zu Berlin
 Preussischer Kulturbesitz
 Potsdamer Strasse 33
 10785 Berlin, Germany
 Tel.: (+49 30) 266-2336, -2496, -2498
 Fax: (+49 30) 266-2378
 E-mail: ismn@sbb.spk-berlin.de
 URL: <http://ismn-international.org>

ISRC .6-13

رمز استاندارد بین‌المللی مواد ضبط شده¹ شناسه استاندارد بین‌المللی برای اصوات ضبط شده است (ایزو 3901). این شناسه، تمام مواد ضبط شده (البته نه شکل فیزیکی) را صرف نظر از مفهوم و محل آن شماره‌گذاری می‌کند. ISRC شامل یک رمز 12 رقمی است که از چهار قسمت کد کشور، کد مالک اصلی، سال و کد ضبط تشکیل شده است.

مثال: ISRC DE P55 97 00001

نظام ISRC را انجمن بین‌المللی صنعت ضبط صدا، IFPI^۱ به نشانی زیر اداره می‌کند.

International ISRC Agency

IFPI Secretariat
54 Regent Street
London W1B 5RE
United Kingdom
Tel: +44 (0) 20 7878 7900
Fax: +44 (0) 20 7878 6832
E-mail: isrc@ifpi.org
URL: <http://www.ifpi.org/isrc>

7-13. شاپا

علاوه بر نظام شماره‌گذاری استاندارد بین‌المللی کتاب، نظام شماره‌گذاری مخصوص منابع ادامه‌دار نیز ایجاد شده است که به شماره استاندارد بین‌المللی پایاندها (شاپا)^۲، ایزو 3297:1998 معروف است.

منابع ادامه‌دار آثاری‌اند که در طول زمان منتشر می‌شوند و قرار است که نشر آنها به صورتی نامحدود تداوم یابد. این نشریات معمولاً در شماره‌های متوالی یا ادغام شونده منتشر می‌شوند و عموماً دارای علائم عددی یا تاریخی‌اند. مثال‌هایی از این نوع نشریات، پایاندهایی هستند نظیر روزنامه‌ها، نشریات ادواری، مجلات، و غیره و منابع ادغام شونده‌ای مانند نشریات صحافی نشده (کلاسوری) و وب سایت‌ها که به طور مستمر روزآمد می‌گردند.

مرکز بین‌المللی ثبت پایاندها، مدیریت شاپا را بر عهده دارد.

نشانی این مؤسسه:

ISSN International Centre

1. International Federation of the Phonographic Industry (IFPI)
2. International Standard Serial Number (ISSN)

20, rue Bachaumont
 75002 Paris, FRANCE
 Tel: (+33 1) 44 88 22 20
 Fax: (+33 1) 40 26 32 43
 E-mail: issnic@issn.org
 URL: <http://www.issn.org>

ناشران پیاپی‌ها باید برای دریافت شاپا برای نشریات خود به مرکز بین‌المللی شاپا یا مرکز ملی شاپا (در صورت دایر بودن) مراجعه کنند. برای نشریاتی معین مانند کتاب‌های سال، سالنامه‌ها، تک‌نگاشت‌های پیاپندی و مانند آنها، باید یک شاپا برای عنوان پیاپی که برای تمام قسمت‌ها یا مجلدات نشریه ثابت خواهد ماند، و یک شابک برای هر جلد اختصاص داده شود.

در صورت اختصاص شابک و شاپا برای نشریه‌ای، هر دو باید به صورت واضح و قابل تشخیص روی نشریه درج شوند.

ISTC 8-13

رمز استاندارد بین‌المللی متن^۱ نظام شماره‌گذاری اختیاری برای شناسایی کارآمد آثار متنی است. این استاندارد زیر نظر سازمان جهانی ایزو، از سوی سازمان جهانی استانداردسازی در ژنو توسعه می‌یابد. ISTC برای شماره‌گذاری تمام آثار متنی در مواقعی که قصد تولید چنین اثری در یک یا چند روایت^۲ وجود داشته باشد، ممکن است به کار رود. با توجه به اهداف استاندارد، هر اثر متنی به منزله فرآورده مجرد و مشخص از مفاهیم هنری و فکری متشکل از ترکیبی از واژه‌هاست. نمونه‌هایی از آثار متنی عبارت‌اند از: مقاله‌ها، رساله‌ها، رمان‌ها، نمایشنامه‌ها و داستان‌های کوتاه.

---

1. International Standard Text Code (ISTC)
 2. manifestation

ISTC به محصولات فیزیکی یا روایت‌های دیگر آثار اختصاص نخواهد یافت. به چنین محصولاتی (مانند کتاب چاپی، کتاب گویا، یا ویرایش‌های الکترونیکی این محصولات) شابک اختصاص خواهد یافت.

ISTC شناسایی و مدیریت مؤثر آثار متنی^۱ و نه انتشارات را امکان‌پذیر می‌سازد، هرچند که امکان دارد به منظور جمع‌آوری روایت‌های مختلف آثار متنی با شناسه‌های محصولات دیگر همچون شابک مرتبط شود.

ISTC یک شماره محض^۲ خواهد بود، و هیچ رمز یا عنصر معنادار دیگری را شامل نخواهد شد و مالک و نویسنده اثر را نشان نخواهد داد.

استاندارد ISTC شامل 16 رقم و بر مبنای 16 است که با استفاده از اعداد 0 تا 9 و حروف A تا F ایجاد شده، و از چهار قسمت به شرح زیر تشکیل می‌شود: شناسه مؤسسه ثبت، سال، اثر و رقم کنترل.

ائتلافی متشکل از CISAC، بانک اطلاعاتی نیلسون^۳، و مؤسسه باوکر در آمریکا انتخاب شده است تا در آینده به عنوان متولّی ثبت برای ISTC بر اساس ایزو 21047 عمل کند. برای اطلاعات اضافی درباره متولّی ثبت ISTC با آدرس زیر تماس بگیرید:

CISAC

20-26 Boulevard du Parc

92200 Neuilly sur Seine

France

Tel.: (+ 33 1) 55 62 08 50

Fax: (+ 33 1) 55 62 08 60

E-mail: cisac@cisac.org

URL: <http://www.cisac.org>

---

1. textual works
2. dumb
3. Nielsen BookData

ISWC .9-13

ISWC آثار موسیقایی را به عنوان آفرینش‌های غیر مادی^۱ شناسایی می‌کند. از ISWC آن برای شناسایی مظاهر آثار موسیقی یا اشیای مرتبط با آن استفاده نمی‌شود. این گونه مظاهر و اشیای موضوع سایر نظام‌های شناسایی همچون ISRC، ISAN، ISTC، و شابم هستند (بنگرید به: توضیحات مربوط به هر کدام از این نظام‌ها که در بخش 13 آمده است).

مثال: برای *Mozart's Die Zauberflöte* (فلوت جادویی) یک ISWC اختصاص خواهد یافت. همچنین برای دفترچه نت چاپی شابم، برای اشعار اپرا و ترجمه آن ISTC (و برای انتشارات آن شابک)، برای اجراهای ویدیویی ISAN، برای مجموعه برنامه‌های تلویزیونی V-ISAN و برای صدای ضبط شده اپرا یک ISRC اختصاص می‌یابد.

اطلاعات بیشتر از طریق متولی ثبت قابل دسترسی است:

CISAC

20-26 Boulevard du Parc

92200 Neuilly sur Seine

France

Tel.: (+ 33 1) 55 62 08 50

Fax: (+ 33 1) 55 62 08 60

E-mail: cisac@cisac.org

URL: <http://www.cisac.org>**ONIX .14**

ONIX استاندارد بین‌المللی برای بازنمون و ارتباط بین صنعت کتاب و پیاپی‌ها و اطلاعات محصولات الکترونیکی در شکل الکترونیکی است. ONIX

شامل مشخصات محتوا (اطلاعات، برچسب‌ها، و فهرست‌های رمزی) و یک XML DTD^۱ است.

ONIX را EDItEUR با همکاری مرکز ارتباطات صنعت کتاب^۲ و گروه مطالعاتی صنعت کتاب^۳، و با گروه‌های استفاده‌کننده در کشورهای مختلف که برای خدمات بازار کتاب و تهیه فهرست کتاب‌های موجود در بازار، استاندارد ONIX را پذیرفته‌اند، تهیه کرده است. این کشورها شامل ایالت متحده آمریکا، انگلیس، فرانسه، آلمان، استرالیا، کانادا و جمهوری کره است.

ONIX از سوی کتابخانه کنگره آمریکا با مارک^۴ 21 و کتابخانه ملی بریتانیا با یونی‌مارک^۵ سازگار شده است. ONIX از سوی برخی کتابخانه‌های ملی کشورها و برای دریافت اطلاعات آثار ناشران، نیز اهداف فهرست‌نویسی پیش از انتشار (فیپا) یا اعتلای فهرست‌های دسترسی پیوسته عمومی^۶ استفاده می‌شود.

برای اطلاعات بیشتر درباره ONIX به نشانی زیر مراجعه کنید:

EDItEUR

39-41 North Road

London N7 9DP

UK

Tel: +44 (0)20 7607 0021

Fax: +44 (0)20 7607 0415

E-mail: brian@bic.org.uk

URL: <http://www.editeur.org/>

-
1. XML Document Type Definition
  2. Book Industry Communication
  3. Book Industry Study Group
  4. MARC21
  5. UNIMARC
  6. Online Public Access Catalogues (OPAC)

15. انتشارات

راهنمای بین‌المللی ناشران^۱

راهنمای بین‌المللی ناشران شامل شناسه‌های اختصاص یافته به ناشران است. این راهنما در حال حاضر هم به شکل چاپی و هم به شکل الکترونیکی روی لوح فشرده منتشر می‌شود.

خبرنامه شبک^۲

خبرنامه شبک معمولاً جزئیات اجلاس سالانه سازمان جهانی شبک را ارائه می‌دهد.

---

1. Publishers' International ISBN Directory (PIID)
2. ISBN Newsletter

پرسش‌های متداول^۱ درباره نظام شابک

چرا باید از شابک استفاده کنیم؟

اگر ناشر یا کتابفروش‌اید، استفاده از شابک به نفع شماست، زیرا می‌خواهید کتاب‌هایتان به فروش برسند. اگر سفارش و توزیع کتاب‌های شما از طریق شابک صورت نگیرد یا در فهرست محصولات داده‌های کتاب‌شناختی منظور نشود، ممکن است کتاب‌های شما فروش نرود. زیرا مردم از وجود کتاب‌ها با خبر نمی‌شوند و حتی اگر از وجود کتاب‌ها مطلع گردند، ممکن است به علت دردسرهای سفارش به شیوه‌ای غیرمتعارف توجه چندانی به آنها نکنند.

آیا من مجبورم شابک داشته باشم؟

از نظر نظام جهانی شابک هیچ الزام قانونی برای داشتن شابک وجود ندارد و داشتن آن هیچ کمکی به حمایت از کپی‌رایت نمی‌کند. با وجود این در تعدادی از کشورها استفاده از شابک از سوی قانون الزامی شده است.

اگر کتابی برای فروش نباشد نیازی به شابک دارد؟

بهتر است همه کتاب‌ها به وسیله شابک مشخص گردند.

آیا لازم است برای فهرست‌های تجاری و نمایشگاهی از شابک استفاده کنیم؟

در مواردی که فهرست برای ارائه اطلاعات کلی درباره محصول عرضه شده برای فروش در مزایده تولید می‌شود، نیازی به شابک نیست. فهرست در واقع به منزله یک منبع تجاری محسوب می‌شود (حتی اگر قیمت‌ها را درج نکند) و خارج از موضوع اختصاص شابک است. در مقابل، فهرست‌هایی که به

همراه کاربرد نمایشگاهی، اطلاعات متنی درباره نویسندگانی خاص یا مضامینی معین ارائه می‌دهند، می‌توانند شابک داشته باشند.

چه کسی شناسه ناشر را اختصاص می‌دهد؟

فقط یک مؤسسه ثبت که سازمان جهانی شابک تعیین کرده است، می‌تواند شناسه ناشر را برای ناشران اختصاص دهد. نه این شناسه‌ها و نه هیچ یک از شابک‌های اختصاص یافته قابل فروش یا واگذاری به غیر نیست. اگر قیمت کتابم را تغییر دهم آیا باید از شابک جدیدی استفاده کنم؟ خیر.

آیا تغییر قالب کتاب به شابک جدیدی نیاز دارد؟

بله، قالب‌های مختلف، شابک‌های جداگانه‌ای لازم خواهند داشت. در حال انتشار کتابی به زبان خارجی هستیم. آیا شابک آن را باید از کشوری که کتاب به زبان آن کشور نوشته شده است، اخذ کنم؟ خیر. کشور ناشری که کتاب را منتشر می‌کند شناسه گروهی را تعیین می‌کند، نه زبان متن.

در حال ویرایش کتابی هستیم. آیا ویرایش جدید، شابک جدیدی نیاز دارد؟

تغییر اساسی در متن نیازمند شابک جدیدی است. اگر ویرایش به قدری است که باید در پشت صفحه عنوان از آن به منزله ویرایش تجدیدنظر شده یاد شود، باید شابک جدیدی به آن اختصاص یابد.

آیا تجدید چاپ بدون تغییر متن یا صحافی، شابک جدیدی نیاز دارد؟

خیر. شماره اصلی در تجدید چاپ بدون تغییر حفظ می‌شود. به دلایل بازرگانی می‌خواهم یک شابک جدید را روی کتابها منتشر کنم. آیا اجازه این کار را دارم؟

خیر. عدم تغییر در متن، قالب یا صحافی، دریافت شابک جدید را توجیه نمی‌کند.

در حال تجدید چاپ کتابی هستیم که قیمت آن تغییر کرده است. آیا شابک جدیدی باید اختصاص دهیم؟

خیر. تجدید چاپ اعم از اینکه با تغییر قیمت کتاب همراه باشد یا نه، شابک جدیدی نمی‌خواهد. مگر زمانی که با تجدید نظر همراه باشد.

در حال انتشار کتابی با ناشری دیگر هستیم. شابک چه کسی باید روی کتاب درج شود؟

در مورد آثاری که به صورت مشترک منتشر می‌شوند، هر دو ناشر می‌توانند شابک خود را روی کتاب چاپ کنند. باید روشن شود که کدام شماره مشخص‌کننده کدام ناشر است. ولی اگر فقط یکی از ناشران وظیفه انبار کردن و توزیع اثر را دارد، پیشنهاد می‌شود شابک ناشری که مسئول توزیع کتاب است به شکل رمزیننه در پشت جلد چاپ شود.

آیا شابک کتابی که در بازار موجود نیست، می‌تواند برای کتاب دیگری اختصاص یابد؟

خیر. هر شابک فقط یک عنوان یا ویرایش و صحافی خاصی از آن را برای همیشه شناسایی می‌کند. حتی اگر آن اثر از چاپ خارج باشد، در بعضی از کتابفروشی‌ها یا حتماً در کتابخانه‌ها موجود است.

به آثار چند جلدی یا قالب‌های مختلف، شابک چگونه اختصاص می‌یابد؟

شابک باید به تمام دوره اثر چند جلدی اختصاص یابد. همچنین، اگر هر کدام از جلد‌ها به تنهایی عرضه می‌شوند، برای هر جلد نیز شابک جداگانه‌ای اختصاص خواهد یافت. اختصاص شابک به هر جلد حتی در مواردی که جلد‌ها به طور مستقل فروخته نمی‌شوند، توصیه می‌شود. این کار کنترل برگشتی‌ها (جلدهای معیوب) را امکان‌پذیر می‌سازد و امکان اشتباه در مورد انتشارات خاص را برطرف می‌کند. هر جلد باید تمام شابک‌ها را درج کند.

دستورالعمل‌های مشابه در خصوص بسته‌ها نیز صدق می‌کند (مانند لوح فشرده‌ای که همراه جزوه‌ای تولید می‌شود). اگر هر قسمت به طور مستقل

عرضه می‌شود، شابک جداگانه‌ای برای هر کدام و یک شابک برای بسته به عنوان شابک مجموعه اختصاص می‌یابد.

در حال انتشار یک سری نشریات هستیم. از شابک استفاده کنیم یا از شاپا؟
 برای سری باید یک شاپا و برای هر نشریه باید یک شابک اختصاص یابد.
در مواردی که اثری تحت عنوان جدیدی تجدید چاپ می‌شود، آیا باید شابک جدیدی به آن اختصاص داد؟

بله. هر عنوان جدید شابک جدیدی لازم خواهد داشت.

من مالکیت شرکت دیگری را به دست آورده‌ام که از قبل شناسه ناشری برای خود دارد. همه کتاب‌های بعدی با نام من منتشر خواهند شد. آیا می‌توانم همه عنوان‌های منتشر شده ناشر قبلی را مجدداً شماره‌گذاری کنم؟
 موقعی که انتشارات با نام و نشان شما منتشر شدند، می‌توانید از شابک خود استفاده کنید.

چه اطلاعاتی از اثر باید در بخش مشخصات کتاب‌شناختی «ناشر» وارد شود؟

ناشر موظف است که مؤسسه گروهی یا سازمان مسئول نگهداری ثبت آثار را از شابک‌هایی که به آثار زیر چاپ اختصاص یافته، مطلع کند. عنصر «ناشر» ارجاع به نام مسئول انتشار اثر است. برای مثال، کتاب‌های بین‌المللی رید^۱ که عنصری اجباری در مشخصات هر ناشر و غیر تکراری است. طول فیلد ناشر متغیر است، اما طول پیشنهادی برای این فیلد حداکثر 100 کاراکتر می‌باشد. هرچند فقط نام ناشر در مشخصات کتاب‌شناختی تصریح شده است، با این حال همه مؤسسه‌ها مسئول نگهداری نشانی و سایر مشخصات ارتباطی بروز شده ناشران برای سوابق داخلی خود هستند.

چه اطلاعاتی لازم است در بخش کتاب‌شناختی «تاریخ انتشار» آورده شود؟ این بخش دربردارنده اطلاعاتی از اولین تاریخ انتشار اثر در کشوری است که اثر در آن کشور انتشار یافته است (یعنی تحت شابک جدید و به صورت مجزا از تاریخ اولین انتشار اثر). اگرچه تاریخ باید تا حد امکان دقیق باشد، ولی برای آگاهی پیش از موعد، ماه و سال و برای انتشارات موجود در انبار، سال به تنهایی کفایت می‌کند. آوردن این بخش اجباری است و قالب‌های زیر پیشنهاد می‌شود:

چهار رقمی (سال)

شش رقمی (ماه، سال)

هشت رقمی (روز، ماه، سال)

اگر تاریخ قبل از انتشار اثر از سوی ناشر تهیه شود، این تاریخ یک تاریخ تقریبی است که باید با تاریخ واقعی پس از انتشار جایگزین شود. انتظار نمی‌رود که تمام مؤسسه‌های محلی اطلاعات پیش از انتشار دریافت کنند، اما در مواردی که این روش انتخاب شد باید تاریخ تقریبی با تاریخ دقیق پس از انتشار اثر جایگزین شود.

من ناشر نیستم. می‌توانم شابک دریافت کنم؟

بله. از نظر ما، ناشر عبارت است از گروه، سازمان، شرکت، یا هر کسی که مسئولیت انتشار اثری را بر عهده می‌گیرد. ناشر همچنین شخص یا مؤسسه‌ای است که خطر مالی و هزینه‌های انتشار اثر را می‌پذیرد، چاپ‌کننده چنین مسئولیتی بر عهده ندارد.

توجه داشته باشید که در بعضی از کشورها قوانین بسیار مفصلی در خصوص نشر وجود دارد.

در کشور ما تجارت کتاب اغلب بدون کامپیوتر صورت می‌گیرد. آیا من نیز لازم است از شابک استفاده کنم؟

شما برای استفاده مؤثر از شابک، نیازمند داشتن کامپیوتر نیستید. شابک باعث صرفه‌جویی در زمان شما و دیگران برای رونویسی از پیشینه‌های کتاب‌شناختی می‌شود. به علاوه، اگر شما بخواهید کتابتان را صادر کنید، بدون شابک نمی‌توان اطلاعات اثر شما را در کتاب‌شناسی‌ها وارد کرد.

من کتاب‌ها را در کنار سایر محصولات چون لوازم‌التحریر، اسباب‌بازی‌ها، و سایر اقلام می‌فروشم. از آنجا که شابک فقط کتاب‌ها را شناسایی می‌کند، برای شماره‌گذاری سایر موارد چه باید بکنم؟

می‌توان سایر مواد را به وسیله نظام‌های شماره‌گذاری دیگری همچون EAN شماره‌گذاری کرد. دستگاه‌های پیش‌گر مدرن انواع مختلف شماره‌های رمزین را می‌خوانند و پردازش می‌کنند.

سازمان ملی EAN از من خواسته که عضو نظام EAN شوم. آیا عضویت در آن اجباری است؟

اگر فقط می‌خواهید از شابک در شکل رمزین EAN-13 استفاده کنید، مجبور به عضویت در آن نیستید. اما چون EAN و UCC استانداردهای شماره‌گذاری دیگری را برای شناسایی کارتون‌ها، محموله‌ها، موقعیت‌ها^۱ و دیگر خدمات مرتبط با امور تجاری همچون شماره نشانی الکترونیکی (رمزهای موقعیت کالا)، مبادله الکترونیکی داده‌ها و غیره را فراهم می‌کنند، می‌توانید عضو شوید. برای اطلاعات بیشتر با سازمان ملی EAN در کشورتان مکاتبه کنید.

---

1. shipping units
2. Locations

اگر من تمام شماره‌های مربوط به شناسه خود را استفاده کنم، چه اتفاقی می‌افتد؟

در صورت نیاز شناسه دیگری با ظرفیت شماره‌گذاری بیشتر برای شما اختصاص می‌یابد. این یک شناسه اضافی خواهد بود، و جایگزینی بر شناسه قبلی نیست.

آیا قالب‌های مختلف یک اثر الکترونیکی (مانند PDF و HTML) شابک جداگانه‌ای نیاز دارند؟

قالب‌های مختلف آثار الکترونیکی به عنوان محصولات متفاوت محسوب می‌شوند و اگر هر قالب به طور جداگانه‌ای عرضه شود به شابک دیگری نیاز خواهد داشت.

آیا به آثار چاپ بر اساس تقاضا شابک اختصاص می‌یابد؟

بله. اگر آثار چاپ بر اساس تقاضا جای ویرایش اصلی را می‌گیرند و به همان قالب باشند، شابک اصلی را خواهند داشت. اگر تغییراتی در محتوا یا قالب برای تشکیل یک ویرایش جدید ایجاد شود، شابک جداگانه نیاز خواهد بود. برای آثار چاپ بر اساس تقاضا که بر مبنای نیازهای مشتری تولید شده‌اند، شابک اختصاص می‌یابد؟

خیر. به آثاری که به صورت محدود تولید می‌شوند، همچون آثار چاپ بر اساس تقاضای شخصی با محتوای تهیه شده طبق تقاضا، شابک اختصاص نخواهد یافت.

آیا سازمان جهانی شابک، هزینه شابک‌ها را تعیین می‌کند؟ و آیا این هزینه در همه جا یکسان است؟

سازمان جهانی شابک در تعیین میزان هزینه‌های ارائه شابک‌ها دخالتی ندارد، زیرا مسئولیت مستقیم اختصاص شابک بر عهده مؤسسه‌های ملی یا گروهی است. چون این وظیفه بر عهده مؤسسه‌های ملی یا گروهی گذاشته

شده، و بر اساس عوامل متغیر اقتصادی، هزینه‌های تعیین شده از سوی هر مؤسسه ممکن است متفاوت باشد.

آیا می‌توانم فقط یک شابک دریافت کنم؟

در بعضی از کشورها شابک‌ها به تنهایی هم قابل دریافت‌اند (برای ناشران مؤلف). در این گونه موارد نه شناسه ناشر و نه شابکی معین به معنای شناسایی ناشری خاص وجود نخواهد داشت. در بعضی دیگر از کشورها شابک‌ها فقط به صورت بلوکی (گروهی از شماره‌ها) صادر می‌شوند و در این صورت شابک‌های اختصاص یافته 10 تاست. لطفاً به مؤسسه ملی شابک که مسئول ناحیه زبانی، منطقه جغرافیایی، یا گروه‌بندی مناسب دیگری است مراجعه کنید.

در کشور ما مؤسسه ملی مسئولی وجود ندارد، چه باید بکنم؟

شابک استاندارد کاملی است که در بیش از 160 کشور جهان اجرا شده است و انقلابی در رویکردهای ذخیره‌سازی، بازیابی، و استفاده از داده‌های کتاب‌شناختی ایجاد کرده و به خرده‌فروشی مؤثر و توزیع کارآمد کمک کرده است. پیشنهاد می‌کنیم که با وزارت فرهنگ یا هر انجمن دیگری که مسئول تجارت کتاب است یا در آن نفوذ دارد، تماس بگیرید و آنها را راهنمایی کنید تا با مزایای عضویت و اجرای نظام شابک در کشورتان آگاه شوند. باید آنها را ترغیب کنید برای رایزنی درباره لازمه‌های تأسیس یک مؤسسه ملی شابک با سازمان جهانی شابک تماس بگیرند. اگر این روش مؤثر نبود، از سازمان جهانی شابک راهنمایی بیشتری درخواست کنید. در کوتاه مدت برای اینکه آثار شما شابک دریافت کرده و در سطح بین‌المللی عرضه شوند، می‌توانید با توزیع‌کننده‌ای در کشوری دیگر که مایل باشد موجودی شما را معرفی کرده و شابک‌هایی از طرف شما به آثارتان اختصاص دهد، تماس بگیرید (بنگرید به: بخش 5-9).

آیا مردم در کشورهای دیگر می‌توانند از طریق موتورهای کاوش به جست‌وجوی کتاب‌های من بپردازند؟ اگر نه، چگونه می‌توانم این کار را انجام دهم؟

خیر. برای امکان پذیر شدن این امر باید با مؤسسه شابک در کشورتان تماس بگیرید و در خصوص جزئیات نحوه ورود اطلاعات کتاب‌هایتان در فهرست‌های ملی و کتاب‌های منتشر شده (یعنی کتاب‌های موجود در بازار^۱) سؤال کنید. در بعضی مواقع مجبورید مرکز پخش از آن کشور برای عرضه و معرفی آثارتان به دست آورید.

ادامه پرسش‌ها در خصوص تغییرات ساختاری شابک و تجدیدنظر در استاندارد است.

هدف اصلی از تجدیدنظر در شابک و ساختار آن چه بود؟

هدف اصلی از برنامه تجدیدنظر در شابک افزایش ظرفیت شماره‌گذاری نظام شابک بود. در نتیجه تغییرات به عمل آمده در نشر الکترونیکی و تحولات دیگری که در صنعت نشر به وقوع می‌پیوندد، ظرفیت شماره‌گذاری نظام شابک بسیار زودتر از پیش‌بینی‌های اولیه آن، که در هنگام طراحی نظام شابک بر اساس کتاب‌های چاپی در اواخر دهه 1960 انجام شده بود، به اتمام می‌رسد.

چه تغییراتی در نظام شابک ایجاد شده است؟

طول شابک از 10 رقم به سیزده رقم در حال تغییر است. اینک پیش‌شماره سه رقمی که از سوی EAN بین‌المللی برای شابک در نظر گرفته شده بود، به ابتدای آن اضافه خواهد شد. پیش‌شماره‌هایی که از قبل EAN بین‌المللی تهیه کرده است، 978 و 979 است، اما ممکن است پیش‌شماره‌های دیگری که ظرفیت نظام و استمرار آتی آن را تضمین کند، وجود داشته باشد. شابک‌ها

---

1. books-in-print

همچنان دارای رقم کنترلی خواهند بود، با این تفاوت که نحوه محاسبه در حال تغییر است. برای توضیح بیشتر درباره محاسبه آن به بخش 4-5 مراجعه کنید.

چرا روش دیگری اعمال نمی‌شود؟

راه حل سیزده رقمی از زمانی که کتاب‌ها، شابک را به همراه رمزینۀ EAN-13 داشتند، پیشنهاد شده بود (یعنی، شابک ده رقمی با پیش شماره 978 و با رقم کنترل نهایی محاسبه شده). این راه حل نیز نظام شابک را قادر می‌سازد که از پیش شماره 979 استفاده شود، که از سال‌ها پیش برای استفاده آتی در دنیای تجارت کتاب در نظام EAN رزرو شده بود.

چرا شابک به یک شماره محض شبیه شاپا تغییر نیافته است؟

چنین نظامی بدون وجود یک پایگاه اطلاعاتی قوی مرکزی که مدیریت اختصاص شابک و جلوگیری از تکرار را بر عهده داشته باشد، امکان‌پذیر نیست. توسعه پایگاه اطلاعاتی مرکزی، حتی به شکل شبکه‌ای توزیع شده، پیشنهاد مزبور را به روشی هزینه‌بر و راه حلی پیچیده برای استفاده‌کنندگان از نظام شابک تبدیل می‌کرد.

تغییر شابک ده رقمی به سیزده رقمی چه اثراتی دارد؟

هر کسی که داده‌های شابک را در نظامی خودکار ثبت، ذخیره‌سازی، یا مبادله می‌کند، اطمینان می‌یابد که آن نظام‌ها می‌توانند شابک را در قالب 13 رقمی همراهی کنند. ناشران، توزیع‌کنندگان، خرده‌فروشان و کتابداران گروه‌های اصلی تحت تأثیر این تحولات هستند. نرم‌افزارهای کاربردی مانند نظام‌های سفارش مکانیزه، نظام‌های کنترل موجودی، نظام‌های فروش کامپیوتری و بانک‌های اطلاعاتی کتابخانه تحت تأثیر این تغییرات خواهند بود.

گزیده‌هایی از راهنمای اجرای شابک 13 رقمی

تبدیل عطف به ماسبق

لازم است ناشران همه شابک‌های خود را مجدداً محاسبه کنند و شکل جدید شابک را در نظام‌های خود اعمال کنند. این محاسبه، شابک کتاب‌های موجود، احتمالاً همه یا اغلب عنوان‌های چاپ شده، که برای آنها ممکن است سفارش یا درخواستی برسد، و همه شابک‌های بلانکلایف و اختصاص نیافته را که در مؤسسه‌های محلی وجود دارند، شامل می‌شود.

نرم‌افزاری برای تبدیل شابک‌ها در تعداد کم، به طور گسترده در دسترس خواهد بود، و تأمین‌کنندگان نظام‌ها برنامه‌های تبدیل را برای مشتریانشان تأمین می‌کنند. بعضی از ناشران، مخصوصاً آنهایی که تعداد قابل توجهی شابک‌های اختصاص نیافته دارند، ممکن است به ادامه استفاده از شابک 10 رقمی برای نظام داخلی خود وسوسه شوند یا تغییراتی را اعمال کنند که به نظر برسد، شماره تغییر کرده است. ولی در واقع ساختار شابک هنوز بر پایه شابک ده رقمی استوار است. این امر دلسرد کننده است، زیرا ممکن است در هنگام استفاده از پیش شماره 979 ابهاماتی به وجود آید. این امر همچنین برای استفاده‌کنندگانی که در نظام‌های داخلی، شابک‌های خود را به شناسه انتشارات و رقم کنترل خلاصه می‌کنند، و حتی شناسه ناشر را حذف می‌کنند، خطری خاص محسوب خواهد شد.

توجه: از ناشران انتظار نمی‌رود که موجودی خود را با شابک‌های 13 رقمی برچسب بزنند، زیرا رمزینه بدون تغییر باقی مانده و شماره 13 رقمی EAN که در پایین رمزینه چاپ می‌شود با شابک سیزده رقمی یکسان خواهد بود (اگرچه بدون خط تیره).

کتابفروشان برای سفارش، صدور صورت‌حساب، و سایر اعمال خود از اول ژانویه 2007 نیازمند استفاده از شابک‌های 13 رقمی‌اند و در صورت امکان حتی تمایل دارند، زودتر از آن استفاده کنند. به زودی بیشتر نظام‌های کتابفروشی توانایی استفاده از شماره‌های 13 رقمی را که در نظام EAN به کار می‌رود، خواهند داشت. امکان خواندن و پردازش شماره‌هایی با ساختار یکسان برای کتاب‌ها و سایر محصولات تجاری بدون اینکه خطر ابهامی وجود داشته باشد از فواید این تغییر است. کنترل موجودی به طور دستی و سایر نظام‌ها ممکن است مستلزم تبدیل شابک 10 رقمی به شابک 13 رقمی باشد.

کتابخانه‌ها و نظام‌های کتابخانه‌ای

کتابخانه‌ها و فروشندگان نظام‌های کتابخانه‌ای باید از هر دو شابک 10 رقمی و شابک جدید 13 رقمی بسیار زودتر از شروع سال 2007 پشتیبانی کنند و به ادامه این کار در آینده به خوبی مبادرت ورزند.

لازم نیست شابک‌های موجود در پیشینه‌های کتاب‌شناختی تغییر کنند، اما قالب‌های پیشینه باید در اسرع وقت بتوانند شابک‌های 13 رقمی را همچون شابک‌های 10 رقمی نگهداری کنند. کتابخانه‌ها ممکن است بخواهند هر دو شکل شابک را در مواقعی که ناشران در کتاب‌های خود چاپ کرده‌اند، ثبت کنند، و احتمال دارد قبل از شروع سال 2007 این کار را شروع کنند. زمانی که سفارش خرید بر پایه پیشینه کتاب‌شناختی باشد که فقط شابک 10 رقمی را دارد شابک باید در پیشینه‌های عملیات خرید به 13 رقم تبدیل شود.

مراجعه به کتاب‌هایی که از شابک‌های 10 رقمی استفاده کرده‌اند به طور نامحدود ادامه خواهد یافت. مراجعان باید بتوانند با استفاده از شابک 10 رقمی و 13 رقمی در محدوده 978، اطلاعات کتاب‌شناختی را در فهرست‌های کتابخانه بیابند، بدون اینکه به شکل شابک ثبت‌شده در رکوردهای

کتاب‌شناختی توجه کنند. این کار مستلزم ایجاد تغییراتی در نمایه‌ها و نرم‌افزارهای جست‌وجوست، که در صورت امکان باید بسیار زودتر از اول ژانویه 2007 صورت گیرد.

کتابخانه‌هایی که جست‌وجوی فهرست سایر کتابخانه‌ها و منابع اطلاعاتی را برای مراجعان و کارمندان خود از طریق رابط کاربر واحدی فراهم می‌کنند، نیاز خواهند داشت به مجموع تغییرات مطابق با شابک‌های 13 رقمی توجه کنند. نظام‌هایی که نتایج جست‌وجو از چندین منبع را با استفاده از شابک‌ها ادغام و دوباره‌کاری‌ها را حذف می‌کنند، باید امکان حضور پیشینه‌های مختلف حاوی شکل‌های مختلف شابکی واحد را فراهم کنند. برعکس، کتابخانه‌هایی که فهرست‌های آنها امکان جست‌وجو از راه دور را فراهم می‌کنند، باید مجموعه تغییرات در فهرست‌های خود را مورد توجه قرار دهند.

کتابخانه‌ها لازم است متوجه تأثیر تغییرات در نظام‌های خود و نظام‌های از راه دور باشند، اینها ممکن است تقویت فهرست‌ها چون تصویر جلد‌ها، فهرست مطالب، خلاصه‌ها، بررسی‌ها، خرده‌فروشان کتاب‌های اینترنتی، نظام‌های سیاهه مواد خواندنی، سرورهای رابط^۱، درگاه‌های جمعی^۲، محیط‌های آموزش مجازی، و دسترسی به کتاب‌های تمام متن را شامل شود.

در بخش مدیریتی نظام‌های کتابخانه ممکن است به تغییراتی در طول شکل فیلد، امور روزمره اعتباربخشی، و طرح‌های صفحه و چاپ نیاز باشد. نظام‌های امانت بین کتابخانه‌ای ممکن است برای تطبیق به شابک وابسته باشند. ممکن است نرم‌افزاری وجود داشته باشد که از شابک برای تطبیق و حذف تکرار در پیشینه‌های کتاب‌شناختی در مواقعی که به صورت پیوسته یا دسته‌ای وارد می‌شوند، استفاده کند.

---

1. Link servers
2. Corporate portal

از ژانویه 2007 نظام‌های کتابخانه‌ای باید برای تمام جنبه‌های خرید کتاب، از جمله همه عملیات مالی با کتابفروشان با شابک سیزده رقمی کار کنند. کتابداران و تهیه‌کنندگان نظام‌های آنها باید با تهیه‌کنندگان کتاب و سازمان‌های مناسب تجاری همکاری کنند تا سازوکارهای انتقال در حد امکان زودتر تعیین شود. فرمت‌های استاندارد مبادله الکترونیکی داده‌ها مانند EDIFACT شابک (در شکل ده رقمی) و EAN را تأمین می‌کنند، بنابراین هر دو عنصر می‌توانند در دوره انتقال عوض شوند. باید توجه کرد که این ملاحظات نه تنها برای کتاب‌های چاپی بلکه برای کتاب‌های الکترونیکی و همه منابع دیگری که می‌توانند شابک دریافت کنند، اعمال خواهد شد. اگرچه رمزینده‌گذاری شماره‌های دریافتی (نسخه‌های خاص) کتاب‌ها عوض نخواهد شد، پوششگرهای رمزینده که برای ورود داده‌ها یا جست‌وجو و ورود شابک‌ها از رمزینده EAN، که خروجی آنها شابک‌های 10 رقمی است، استفاده می‌کنند، نیازمند برنامه‌ریزی مجدد خواهند بود.

پیاده‌سازی تغییرات اجرایی شابک

استاندارد جدید شامل ویرایش رهنمودها برای دامنه استفاده از شابک خواهد بود. به احتمال زیاد این رهنمودها نسبت به رهنمودهای فعلی تغییرات چشمگیری از لحاظ کاربرد شابک در مورد محصولات واجد شرایط یا قواعد مربوط به قالب و تغییرات ویرایشی نخواهند داشت. در عین حال، برای مطابقت با اشکال جدید انتشارات مانند انتشارات الکترونیکی (کتاب‌های الکترونیکی) بازنویسی خواهند شد. اطلاعات کامل درباره دامنه کاربرد شابک را می‌توان با مراجعه به راهنمای استفاده‌کنندگان شابک و مؤسسه‌های شابک به دست آورد.

برنامه زمانی برای استفاده از شابک 13 رقمی

احتمالاً دوره انتقال نسبتاً زیادی برای پذیرش شابک 13 رقمی تا اول ژانویه 2007 وجود دارد. سرعت پیشرفت در انتقال از شابک 10 رقمی به 13 رقمی به نیازمندی‌های همه شرکای تجاری بستگی دارد. برخی سازمان‌هایی که از نظام‌های جدید استفاده می‌کنند، احتمال دارد با درخواست از شرکای تجاری خود آنها را زودتر از موعد، مجبور به پذیرش شابک 13 رقمی کنند. این کار به صورت زنجیره‌ای باعث می‌شود استفاده گسترده از شابک 13 رقمی پیش از سال 2007 فراهم شود.

چون ناشران بدون تردید در سال‌های بعد مخزنی با شابک 10 رقمی نگهداری خواهند کرد، احتمال دارد، احساس کنند که حرکت به سوی چاپ شابک 13 رقمی بر روی کتاب‌هایشان در کمترین زمان ممکن همراه با شابک 10 رقمی معقول‌تر است. توصیه مؤکد می‌شود که اگر این تصمیم اتخاذ شود، شماره‌ها باید در پشت صفحه عنوان و پشت جلد، اگر رمزینهای وجود نداشته باشد، به شکل زیر درج گردد:

ISBN-13: 978-1-873671-00-9

ISBN-10: 1-873671-00-8

این روش کمک می‌کند که بعد از سال 2007 شابک 10 رقمی در هنگام تجدید چاپ با کمترین یا بدون هزینه حذف شود. به هر حال ناشران باید مطمئن باشند که می‌توانند سفارش‌هایی را با استفاده از شابک-13 قبل از درج آن روی منابع چاپی دریافت و پردازش کنند. عنوان‌هایی که پس از اول ژانویه 2007 چاپ می‌شوند، باید شکل زیر را داشته باشند.

ISBN 978-1-873671-00-9

رمزینه پشت جلد عوض نخواهد شد، به جز اینکه اعداد قابل خواندن با چشم در مورد عنوان‌هایی که پس از اول ژانویه 2007 چاپ می‌شوند به

شابک 13 رقمی که به دنبال واژه ISBN نوشته می‌شود، تبدیل خواهد شد و خطوط تیره برای وضوح حفظ خواهد گردید. ناشران و چاپ‌کنندگانی که از نرم‌افزارهای خود برای تولید رمزیننه استفاده می‌کنند، باید مطمئن شوند که این رمزیننه‌ها با مقررات جدید مطابقت دارند و دقت کنند که تولیدکنندگان رمزیننه‌ها بر روی فیلم یا رمزیننه به صورت فایل به درستی این مقررات را به کار گرفته‌اند.

ISBN 978-1-873671-00-9

9 781873 671009

مثالی برای رمزیننه قابل خواندن با چشم با شابک 13 رقمی

توجه داشته باشید که در دوره قبل از 2007 ناشران و چاپ‌کنندگان باید چاپ شابک 10 رقمی قابل خواندن با چشم را بالای رمزیننه در پشت جلد کتاب ادامه دهند، حتی اگر کتاب هر دو شابک 10 و 13 را چاپ کرده باشند. استفاده‌کنندگانی که تمایل دارند شابک 13 را با استفاده از رمزیننه چاپ شده و متن وابسته به آن تعیین کنند، باید به شماره EAN که در زیر رمزیننه چاپ شده است، اعتماد کنند.

محاسباتی که درستی شابک 10 و 13 رقمی را معتبر می‌سازد و آن را برای نمایش تفکیک می‌کند در دستنامه استفاده‌کنندگان از شابک قابل دسترسی است. اطلاعات مربوط به این محاسبه‌ها به زودی در صفحات خانگی سازمان جهانی شابک در دسترس خواهد بود.

در خصوص فهرست‌ها و فرم‌های سفارش از انبار توجه ویژه‌ای باید در زمان معرفی شابک‌های 13 رقمی اعمال شود. توصیه می‌شود ناشران، شابک‌های 10 و 13 رقمی را در فهرست‌ها و برگه‌های سفارش در دوره قبل از تغییر چاپ اعمال کنند. برای جلوگیری از درک نادرست باید از چاپ شابک‌ها به صورت اختصاری خودداری شود.

به یقین بعضی از کتابفروشان خواهند خواست شابک 13 رقمی را قبل از تاریخ مقرر در سفارش‌های خود به کار ببرند. این کار باید طبق توافق شرکای تجاری صورت گیرد و ناشران باید با تهیه‌کنندگان نظام‌هایشان تصمیم بگیرند که آیا آنها باید در زمان انجام سفارش‌ها همه شابک‌های رسیده را به شکل 13 رقمی تبدیل کنند یا نه. در هر صورت، آنها باید در موقعیتی باشند که همه شابک‌های 13 رقمی را بعد از اول ژانویه 2007 پردازش کنند تا ابهامی در مورد عدد 979 پیش نیاید.

مسئولیت برای تغییرات

به سازمان‌ها توصیه می‌شود که همه نظام‌های موجود - دستی و الکترونیکی - را در اسرع وقت مرور کنند، برنامه عملیاتی طراحی کنند و منابع لازم را اختصاص دهند. توصیه می‌شود که یک نفر مدیر ارشد اجرایی در همه سازمان‌ها برای نظارت بر تغییرات اساسی در همه زمینه‌های مرتبط معرفی گردد. اینها ابتدا بر نظام‌ها تأثیر خواهند گذاشت، اما همچنین روی فرایندهای ویراستاری، فروش و بازاریابی، واحدهای تولید و طراحی و همچنین بر عملکردهای حسابداری و حق مؤلف در مراکز نشر تأثیر می‌گذارند.

فهرستی از نظام‌هایی که ممکن است در مراکز نشر، تأثیر پذیرند به شرح

زیر است:

- اختصاص شایک
  - اطلاعات محصول
  - مدیریت ویراستاری
  - نظام‌های تولید
  - نظام‌های تأمین‌کننده کتاب الکترونیک
  - مدیریت انجام سفارش و انبار
  - حسابداری
  - حقوق و قراردادهای
  - مدیریت حقوقی و نظام‌های حق مؤلف
- کتابفروشان باید زمینه‌های دیگری را نیز مد نظر داشته باشند:
- نظام‌های سفارش
  - کنترل موجودی
  - پایانه‌های فروش
  - حسابداری
- کتابخانه‌ها باید زمینه‌های زیر را بررسی کنند:
- نظام‌های فراهم‌آوری شامل پیغام‌های عملیات با شرکای تجاری
  - نظام‌های فهرست‌نویسی و سایر نظام‌های ورود اطلاعات کتاب‌شناختی
  - نظام‌های امانت بین کتابخانه‌ای
  - امور روزمره ورود پیشینه‌های کتاب‌شناختی
  - پوششگرهای رمزینه‌ها
  - فهرست‌های محلی
  - نظام‌های فراکاووش / درگاه اطلاعاتی
  - امکان تعامل با منابع اطلاعاتی از راه دور و مشتریان

- ارتباط نظام با محتوا و خدمات از راه دور
- سایر نظام‌های مرتبط با شابک

ارتباط با شرکای تجاری

تصمیمات و ارتباطات روشن با شرکای تجاری در خصوص زمان و روش‌های اجرا برای معرفی مطمئن استاندارد جدید بسیار تعیین کننده هستند. به همه سازمان‌ها توصیه می‌شود که برنامه‌های اجرا و زمانبندی خود را با شرکای تجاریشان، به عنوان بخشی از بررسی‌های داخلی خود، به اشتراک بگذارند و همچنین مطمئن شوند که شرکای آنها هم در حال اعمال همین برنامه‌ها هستند.

سایر ملاحظات

با احتمال دسترسی بازار کتاب به پذیرش پیش‌شماره‌های اضافی برای شابک‌های سیزده رقمی در آینده، احتمال دارد که این نظام در ساختار جدید تعریف شده برای سال‌های سال به حیات خود ادامه دهد. با این حال، توسعه‌دهندگان ممکن است سناریوهای مرتبط با زمینه‌های زیر را علاوه بر این استاندارد در ذهن داشته باشند:

- برخی سازمان‌ها علاقه‌مند به GTIN (شماره کالای تجارت جهانی) 14 رقمی هستند، که در آن یک رقم اضافی در ابتدای شابک 13 رقمی که می‌تواند به منزله سطح بسته‌بندی باشد، با توافق شرکای تجاری به کار گرفته می‌شود.
- استفاده از شناسه شیء دیجیتال¹ یا نام‌های منابع متحدالشکل² ممکن است در بخشی از زنجیره تأمین صنعت به صورتی گسترده‌تر پذیرفته

---

1. Digital Object Identifier (DOI)
2. Uniform Resource Names (URN)

شود؛ اینها شناسه‌هایی با طول متفاوت هستند که می‌توانند با شابک منطبق باشند.

سیستم شابک در شکل جدید آن برای همه کاربردهای رایج شناخته شده، سیستمی مناسب و پایدار است؛ اما ممکن است ایجاد انعطاف بیشتر برای رسیدن به خواسته‌های زنجیره تأمین در آینده، به صلاح نظام شابک باشد.

پرسش‌های متداول

برای شابک‌هایی که ناشر قبلاً دریافت کرده و از آنها استفاده نکرده است چه اتفاقی می‌افتد؟

تا زمانی که این شماره‌ها به اتمام نرسیده است، ناشر باید به استفاده از آنها ادامه دهد اما باید آنها را به شکل استاندارد 13 رقمی، با پیش شماره 978 تبدیل کند.

ISBN: 1-873671-00-8 تبدیل شود به

ISBN: 978-1-873671-00-9

آیا به آثاری که قبلاً به چاپ رسیده‌اند، باید شابک‌های جدیدی اختصاص یابد؟

خیر. از اول ژانویه 2007 شابک‌های موجود باید از 10 رقم به 13 رقم (با افزودن پیش شماره 978) تبدیل شوند. این تبدیل همه عنوان‌های موجود و نایاب را شامل می‌شود؛ همچنین آنهایی را شامل می‌شود که در فهرست‌ها وجود دارند.

نیازی به تغییر شابک و رمزینه کتاب‌ها تا زمانی که تجدید چاپ نشوند، نیست، زیرا رمزینه از قبل نشانگر EAN-13 است که شماره یکسانی با شابک جدید 13 رقمی می‌باشد.

آیا ناشر می‌تواند شابک 10 رقمی را با افزودن پیش‌شماره 978 دوباره استفاده کند؟

خیر. اضافه کردن پیش‌شماره 978 که قبلاً استفاده شده شابک جدیدی نمی‌سازد در نتیجه و به همان دلیل نباید برای اثری جدید اختصاص یابد. آیا با استفاده از شابک‌های 10 رقمی پس از اول ژانویه 2007 می‌توانم با شرکای تجاری ارتباط برقرار کنم؟

پس از اول ژانویه 2007 شابک‌ها 13 رقمی خواهند شد و تمام نظام‌های مکانیکی باید با این شکل تطبیق داده شوند. نظام‌های بازرگانی پس از این تاریخ ممکن است شابک‌های 10 رقمی را پشتیبانی نکنند. ولی در دوره گذار، می‌توان ترتیبی داد که شرکای تجاری از هر دو شکل پشتیبانی کنند. آیا ناشران باید شابک‌ها را به 13 رقم تغییر دهند یا می‌توانند به استفاده از شابک‌های 10 رقمی ادامه دهند؟

برای جلوگیری از ابهام، ناشران باید از اول ژانویه 2007 نظام‌های خود را به شابک 13 رقمی تغییر دهند (زمانی که پیش‌شماره اضافی 979 به کار گرفته می‌شود). اگرچه زمان شروع آن خیلی دور نیست، ناشران باید تغییرات لازم را تا آن زمان انجام دهند. ضروری است که نظام‌های مکانیکی تا آن تاریخ با شکل جدید مطابقت داده شوند تا بدون هیچ مانعی بتوانند با شرکای تجاری خود ارتباط برقرار کنند.

هنوز شابک‌های 10 رقمی زیادی در شرکت ما وجود دارد، چرا باید آنها را به شکل 13 رقمی تغییر دهیم؟

استاندارد بین‌المللی شابک در حال تغییر است. نظام شابک همه امور بازرگانی را در سطح بین‌المللی اداره می‌کند، و اختصاص شابک در سطح بین‌المللی سازماندهی می‌شود. نظر به اینکه موجودی شابک در اغلب قسمت‌های دنیا رو به اتمام است، شابک 13 رقمی ضروری می‌باشد. بنابراین،

برای حفظ نظام، پیش‌شماره اضافی 979 برای گسترش ظرفیت شماره‌ها در نظر گرفته شده است.

آیا ممکن است ناشران از پیش‌شماره 979 در ابتدای شابک فعلی خود استفاده کنند؟

خیر. به سؤال بعدی نگاه کنید.

آیا شرکت انتشاراتی ما همان پیش‌شماره‌های موجود در گروه 978 را برای پیش‌شماره 979 دریافت خواهد کرد؟

تقریباً به طور یقین خیر. یکی از دلایل کمبود شابک 10 رقمی این است که پیش‌شماره‌ها قبلاً با دست و دلبازی اختصاص یافته بودند. نتیجه اینکه برای بعضی از ناشران شماره بسیار بیشتری از آنچه نیاز دارند، اختصاص یافته است. مؤسسه‌های شابک سعی خواهند کرد در آینده از بلوک‌های کوچک‌تر شماره‌ها استفاده کنند و این امر به ایجاد رویه جدید در اختصاص پیش‌شماره-های شابک منجر خواهد شد.

آیا باید هم شابک 10 رقمی و هم 13 رقمی روی اثر چاپ گردند؟

برای کتاب‌هایی که پس از اول ژانویه 2007 به چاپ می‌رسند، فقط باید از شابک 13 رقمی استفاده شود. برای کاستن از سطح تغییرات مورد نیاز، به ناشران توصیه می‌شود از شابک 10 و 13 رقمی به طور همزمان در شناسنامه انتشارات خود استفاده کنند. در این صورت در تجدید چاپ آثار خود پس از تاریخ اعلام شده می‌توانند شابک 10 رقمی را حذف کنند.

نیازی به درج شابک 13 رقمی در بالای رمزیننه قبل از اول ژانویه 2007 نیست، زیرا شماره EAN در پایین رمزیننه و به شکل قابل خواندن با چشم شبیه شماره شابک 13 رقمی است (اگرچه خط تیره ندارد). ولی انتشاراتی که پس از اول ژانویه 2007 منتشر می‌شوند، ناشران باید شابک 13 رقمی قابل خواندن را با افزودن خطوط تیره در فواصل مشخص، بالای رمزیننه و در پشت جلد چاپ کنند.

راهنمای توسعه نظام‌های بین‌المللی

به تهیه‌کنندگان نظام‌ها توصیه می‌شود در هنگام طراحی نرم‌افزارهایی که با شابک تعامل دارند به موارد زیر توجه کنند:

ورود داده‌های شابک - نکات کلی

در حالی که استاندارد شابک یک استاندارد 13 رقمی واحدی را تعریف می‌کند، چند سالی با روایت‌های 10 رقمی همراه با پیش‌شماره 978 EAN.UCC در داخل زنجیره تأمین، برخورد خواهیم کرد. توسعه‌دهندگان باید به میزانی که روال‌های ورودی روایت‌های شابک 10 و 13 رقمی بر اساس نیازهای داخلی نظام خواهند پذیرفت و تبدیل خواهند کرد، توجه داشته باشند. وقتی شابک 10 رقمی به شابک 13 رقمی تبدیل می‌شود، بخش پیش-شماره 978 در ابتدای 9 رقم اول شابک 10 رقمی قرار می‌گیرد و به دنبال آن عدد کنترل که بر مبنای 10 مطابق فرمول بخش 4-5 محاسبه خواهد شد، می‌آید.

همان‌گونه که همه شناسه‌های محصول EAN.UCC ممکن است به شکل 14 رقمی نمایش داده شوند، توصیه می‌شود که توسعه‌دهندگان نظام‌ها در طراحی‌های خود سازگاری با GTIN را بپذیرند. برای اطلاعات بیشتر درباره GTIN، به بخش 13-2 نگاه کنید.

ورود داده‌های شابک - نکات اعتباربخشی

دو سطح اعتباربخشی برای تأیید اعتبار داده‌های ورودی شابک وجود دارد:

- اعتباربخشی رقم کنترل (بنگرید به: بخش 4-5)
- فرایند اعتباربخشی رقم کنترل یک فرمول ساده ریاضی است که برای معتبر ساختن یکدستی داخلی داده‌های ورودی شابک به کار می‌رود.

اعتباربخشی رقم کنترل بسیاری از خطاهای داده‌های ورودی را نشان خواهد داد، ولی تأیید نخواهد کرد که شابک برای ناشری از گروه ناشران تعریف شده است.

● گروه ناشران و اعتباربخشی ناشر (بنگرید به: بخش 4-6)

○ این فرایند که فرمولی دو مرحله‌ای است به این امر که گروه ناشران تعریف شده و دامنه ناشران در آن گروه از سوی سازمان جهانی شابک تعریف گردیده است. هرگاه یکی از گروه ناشران یا دامنه گروه ناشران تعریف نشده باشد، شابک معتبر نیست. زمانی که گروه ناشران و دامنه گروه ناشران تعریف شده باشند، اطلاعات این فرایند آماده است تا به پنج بخش شابک تقسیم شود:

- پیش‌شماره
- شناسه گروه ثبت
- شناسه ناشر
- شناسه اثر
- رقم کنترل

○ اختصاص و تعریف دامنه گروه ناشران فرایندی مستمر است که از سوی سازمان جهانی شابک نظارت می‌شود. اطلاعات دامنه گروه ناشران فعلی در صفحات خانگی سازمان جهانی شابک وجود دارد. به توسعه‌دهندگان نظام‌ها توصیه می‌شود برای اعتباربخشی روزآمد و تفکیک بخش‌های مختلف داده‌ها از این صفحه خانگی به طور مرتب بازدید کنند.

خروجی داده‌های شابک - نکات عمومی

بعد از اول ژانویه 2007 همه کاربردهای شابک باید 13 رقمی باشد.

National Library of Iran Cataloging-in-Publication Data

International ISBN Agency

ISBN Users' Manual/ Translated by Dariush Matlabi,

Edited by Hossein Mokhtari Memar.-Tehran: Iran

Book House (Khaneh Ketab), 2007.

112 p.

ISBN:978-964-8533-54-5

1. ISBN-Manual I. Matlabi, Dariush, Translator II.

Mokhtari Memar, Hossein, Editor. III. Title.

Z278

025/3

M85-20246 NLI

© 2007 Iran Book House. All rights reserved.

Title: ISBN Users' Manual
Translator: Dariush Matlabi
Editor: Hossein Mokhtari Memar
Publisher: Iran Book House (KHANEH KETAB)
2007
Lithography: Abrang
**Printing and
Binding:** Ministry of Culture and Islamic
Guidance, Printing and Publication
Organization

The International Standard Book Number System

ISBN Users' Manual

Translator
Dariush Matlabi

Editor
Hossein Mokhtari Memar

IRAN BOOK HOUSE
(KHANEH KETAB)
Tehran 2007